

EF-programmer

ERASMUS-programmet (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students) blev vedtaget i 1987 og igangsat det akademiske år 1987/88. Det omfatter alle fagområder og omfatter fra 1993 udover EF-landene også de 6 EFTA-lande.

Fordelen til Inter-University Cooperation Programmet (ICP'er) herunder studentermobilitetsindsatsen for programmet, yder støtte til individuelle studenterrejser og -besøg for lærere og andre universitetsansatte (Study visits eller STV) til individuel studentermobilitet (Free Movers), til intensive kurser til studieplans- eller kursusudvikling og forestillede supplerende foranstaltninger.

I 1990/91 modtog 37 studenter fra Københavns Universitet (inden for ICP'er eller som Free Movers) støtte til et studieophold inden for EF.

I 1991/92 har vi søstet antallet af Erasmus-stipendier meget vist fordoblet.

Københavns Universitet deltog i 1991/92 i 38 ICP'er. For 1992/93 er indsendt 37 ansøgninger med deltagelse fra Københavns Universitet.

TEMPUS-programmet (Trans-European Mobility Scheme for University Studies) er EF's program for uddannelsessamarbejde og udveksling med landene i Central- og Østeuropa. Bortset fra SNG deltager nu alle centrale- og østeuropæiske stater, med de 3 baltiske stater i TEMPUS.

Programmet blev vedtaget i maj 1990 og startede fra 1/9/91. I løbet af 1991 fik 14 studerende fra Østeuropa støtte som Free Movers og i 1991/92 fik 6 studerende støtte til studieophold ved Københavns Universitet.

For 1992/93 er indsendt 13 ansøgninger om tilbud til programmer med deltagelse fra Københavns Universitet.

Andre aktiviteter

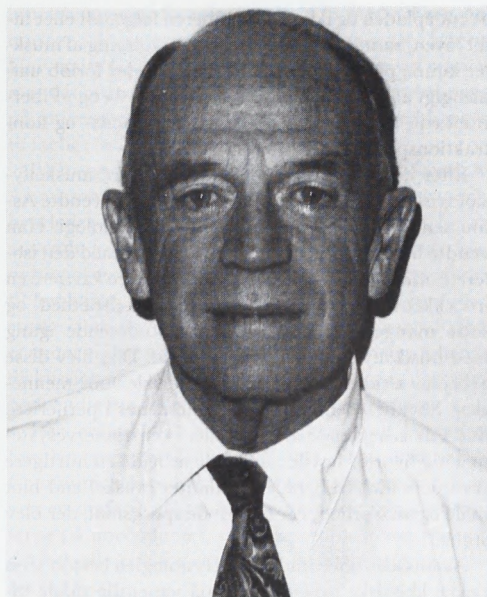
I 1991 er finansieringen og organisationen af seminarforretningen om dansk-kurser for udenlandske studerende nu flyttet til faste rammer. Der gennemføres nu fast et 2-ugers intensivt kursus for sommersemesteret og i januar og i august samt et 8-ugers kursus fra slutningen af juni til slutningen af august. Deltagelsen i kurserne var stor: I januar deltog 45, i 8-ugers kurset deltog 11 og i 2-ugers deltog i 3-ugers kurset i august. Kurserne afholdes på forskellige, resultatorienterede og til udenlandske deltagere er særligt tilrettet med danskundervisningen.

Ikke alle udenlandske studerende kan imidlertid deltage i universitetets undervisning på dansk. Det er derfor af stor betydning for universitetets muligheder for at modtage udenlandske studerende, at der efterhånden er et rimeligt tilbud af regulerede universitetskurser som afholdes på engelsk. Hvert semester afholdes allerede på 30 kurser på engelsk inden for et stort udsnit af fagene. Nogle er enkeltstående kurser, mens andre indgår i et helt studieprogram for 1 eller 2 semestre. Eksempel inden for teologi, jurk og arkitektur. Der udpeges en fast lærersemester en oversigt over disse fremmedsprogskurser.

I begyndelsen af 1991 var der påbegyndt arbejde for internationaliseringen på fakultetsniveau. Ved hvert udgang var der allerede etableret internationale udvalg ved det teologiske fakultet, inden for jurk og statsvidenskab samt ved Det humanistiske fakultet. Ved de øvrige fakulteter er nedskrevet af internationale udvalg planlagt og forventes påbegyndt i 1991 ved Det naturvidenskabelige og Det sundhedsvidenskabelige fakultet. Et særligt arbejde er i begyndelse mellem Komitæerne internationale udvalg og Det internationale Koudse på den ene side og fakultetsniveau på den anden side er ved at udvikle sig og må det kommande år nærmere overvejes og afretholde.

Erling Asmussen

6. august 1907 – 12. april 1991



Professor dr.phil. Erling Asmussen døde den 12. april 1991, 83 år gammel.

Erling Asmussen blev født i Næstved som søn af lærerne Ejnar Asmussen og Maren Gunhild f. Møller og havde størstedelen af sin opvækst i Skovshoved nord for København. Han blev student fra Ordrup gymnasium i 1926 og efter et ophold på Gymnastikhøjskolen i Ollerup, studerede han gymnastikteori med zoologi og botanik som bifag ved Københavns Universitet og blev cand.mag. i 1932. Specialestudiet på Gymnastikteoretisk Laboratorium under professor Lindhard førtes videre til disputatsen: »Undersøgelser over skeletmuskelfiberens mekaniske reaktion«, der blev forsvaret i 1934. Imponerende, når det betænkes, at Asmussen i de første tre år som kandidat også arbejdede som gymnasielærer ved Ordrup Gymnasium med et skema på 36 timer pr. uge!

Fra 1935 kunne han arbejde videnskabeligt på heltdsbasis, idet han da blev ansat som amanuensis ved Gymnastikteoretisk Laboratorium. En studie- og arbejdsplads han var trofast imod i mere end 60 år. Han virkede som professor i gymnastikteori fra 1961 til 1977. Som en del af professorembedets pligter var han tillige konstitueret som rektor for Danmarks Højskole for Legemsøvelser i 1961-1962. Efter pensionering kom Asmussen dagligt på laboratoriet helt frem til 1990. Det var tydeligt, at han nød at være foruden embedets administrative dele, som han ikke brød sig synderligt om. Langt op i 1980'erne fungerede han stadig som en kyndig, stimulerende og tålmodig diskus-

sionspartner for studenterne og os andre, og fulgte ivrigt og undertiden undrende med i fagets udvikling, samt i laboratoriets sociale liv.

Hvis man på den baggrund får det indtryk, at Asmussen var en hjemmeføddning, er det helt forkert. Han var internationalt indstillet – rejste meget – og havde allerede i slutningen af trediverne 1 års studieophold ved et af verdens førende arbejdsfysiologiske laboratorier: Harvard Fatigue Laboratory ved Harvard Universitet i USA. Det blev begyndelsen til en lang karriere i international fysiologi, som sluttede med, at han også som emeritus i flere lange perioder var inviteret til udenlandske universiteter som forelæser, vejleder, inspirator og bedømmer. Det skal med i billedet af Erling Asmussen, at han var en gæstfri vært for et utal af internationale research-fellows, der søgte laboratoriet.

Som ovenfor antydet var Asmussens første arbejder under prof. Lindhards ledelse indenfor muskelfysiologien, hvor interessen var koncentreret om studiet af isolerede frø- og firbenmuskler, og om hypoteser vedrørende impulsdannelse, kontraktilitet og fysiske egenskaber ved selve muskelfibrene. I sit specialearbejde isolerede Asmussen enkelt fibre fra frøens m. semitendinosus og viste, at disse ved direkte elektrisk stimulation ikke behøvede at følge »alt eller intet loven«, hvilket tydede på, at denne lovmæssighed var knyttet til den motoriske endeplade. Disse muskelfysiologiske spor forfulgte Asmussen de næste par år, hvilket førte frem til disputatsen, hvor han bl.a. viste,

at endepladen og ikke muskelfiberen følger alt eller intet loven, samt at der ved kunstig stimulering af muskler kunne påvises to typer af træthed, der forløb uafhængigt af hinanden: »Endepladetræthed« og »Fibertræthed« knyttet til henholdsvis irritations- og kontraktionsprocessen.

Efter disputatsarbejde og nogle mindre muskelfysiologiske artikler, der var udløbere herfra, vendte Asmussen sig imod den egentlige arbejdsfysiologi. Han vendte herefter aldrig tilbage til arbejdet med den isolerede muskelfiber, men havde resten af sin karriere en usvækket interesse for fænomenet muskeltræthed, og satte mange speciale- og licentiatstuderende igang med muskelfysiologiske studier heraf. Dog blev disse arbejder altid udført på intakte muskler hos mennesker. Skyldtes denne træthed fænomener i periferien, dvs. i de arbejdende muskler eller i centralnervesystemet, og hvorfor havde afledende arbejde en hurtigere restituerende effekt på en udmattet muskel end blot hvile og afslapning, var blandt de spørgsmål, der blev stillet.

Asmussens hovedindsatser i fysiologien bestod af en række klassiske arbejder, der på væsentlig måde bidrog til udforskningen af reguleringen af kredsløbet og ventilationen i hvile, men især under arbejde, et felt hvor han arbejdede aktivt i henved 30 år. Mange af disse studier udførtes i samarbejde med professorerne Erik Hohwü Christensen og Marius Nielsen. Disse tre unge videnskabsmænd benævntes af samtiden »De tre musketerer« og har et væsentligt ansvar for udviklingen af den internationalt benævnte, højtrenerede, Skandinaviske Skole indenfor human arbejdsfysiologi. Det skal her fremhæves, at specielt samarbejdet med Marius Nielsen vedrørende især ventilationsregulering fortsatte i en menneskealder. Interessen for ventilationsreguleringen var fra starten koncentreret om de basale problemer, nemlig om denne regulering var humoral eller nervøs, og i det sidste tilfælde, om den nervøse faktor var af central eller perifer oprindelse. Asmussens evner til systematisk videnskabeligt arbejde blev rigtigt vist her, hvor han med varierende arbejdsmodeller som grundlag forsøgte at eliminere de forskellige faktors betydning for ventilationsreguleringen. Opfattelserne i København blev kendt som »the Copenhagen School« i modsætning til »the Oxford School«, der som navnet antyder stammede fra grupper af respirationsfysiologer i Oxford, med hvem der var en stadig løbende, frugtbar diskussion til møder og gennem publikationer. Asmussen slap aldrig dette arbejde, og hans sidste større videnskabelige produktion blev publiceret som et review nogle år efter pensioneringen med titlen »Control of ventilation in exercise«. I denne publikation giver Asmussen sin personlige opfattelse af regulationsmekanismerne, baseret på et langt livs tålmodig eksperimentel søgen, sammenholdt med de sidste fremskridt indenfor den neurofysiologiske forskning. Konklusionen blev at ik-

ke een faktor, men samspillet mellem mange forskellige faktorer, både af central- og perifer nervøs karakter, fører til åndedrættets tilpasning til det udførte arbejdes art og intensitet.

Senere i karrieren udførte Asmussen også biomekaniske arbejder, der stadig citeres i litteraturen, vedrørende den stående stilling og ryggens vægtbærende funktion. En grundforskning som siden fik stor betydning for hans indsats inden for ergonomien. Asmussens biomekaniske rygforskning udsprang af ønsket om at få mere solid viden om axialskelettets posturale funktioner, for derved at få et mere kvalificeret grundlag for løbende diskussioner om menneskets holdning, og hvorledes den kan påvirkes af gymnastik, idræt og behandling. Indtil midten af halvtredserne var man i tidens førende biomekaniske håndbøger af den opfattelse at »the spine as a whole approaches the line of gravity« ... »each curve is compensatory to its neighbour with the result that the line of gravity as it passes upward ... intersects with all four curves of the spine at certain levels«. Her satte Asmussen og medarbejdere sig som mål at efterprøve disse udsagn. Resultaterne heraf var, at den gældende opfattelse måtte revurderes, idet tyngdelinien hos hovedparten af individer passerer foran hvirvelsøjlen, som ivoigt bliver holdt oprejst ved reflektoriske kontraktioner af den paravertebrale muskulatur. Disse studier blev grundlaget for en omfattende forskning vedrørende ryggens posturale og biomekaniske forhold, som siden er udgået fra Gymnastikteoretisk Laboratorium, August Krogh Institutet.

Dimensionernes betydning for præstationsevnen – allometrien – blev et problemfelt, som Asmussen indførte i humanbiologien, inspireret af såvel August Krogh som A. V. Hill. Asmussen udviklede teori-grundlaget for, hvorledes forskellige fysiologiske præstanda var afhængige af de lineære dimensioner. Disse allometriske modeller blev valideret i stort anlagte undersøgelser på børn i alderen 7-17 år. Værdien af dette arbejde er bl.a., at man får en forklaringsmodel for sammenhængen mellem legemsstørrelsen og en række funktioner, og som viser sig blandt andet under opvæksten af børn og unge. Disse allometriske betragtninger fandt siden stor anvendelse i forskellige speciale- og doktorafhandlinger.

Asmussen sluttede sin aktive forskerkarriere med at vende tilbage til muskelmekaniske emner og undersøgte og diskuterede muskelelasticitet i et antal arbejder fra midten af halvfjerdserne. Er den knyttet til musklens aktive eller passive elementer, og hvilken rolle spiller elasticiteten for energigenbrug under forskellige bevægelsesformer, var nogle af de spørgsmål, han på dette område stillede og forsøgte at besvare.

Fra 1956 var Asmussen sideløbende med arbejdet på universitetet også videnskabelig leder af Polioforeningens (nu PTU) behandlings-, testnings- og arbejdsprøvningsinstitut i Hellerup. Her ledede han op-

bygningen af et arbejdsprøvnings- og revalideringsprogram for primært poliopatienter, men efterhånden også for andre kategorier af handicappede. Her skabtes en god mulighed for at kunne bringe dele af de teorier, der arbejdes med på universitetet i brug i en praktisk virkelighed. Denne virksomhed fik stor indflydelse på udviklingen af revalideringskonceptet, såvel nationalt som internationalt. Med Polioinstituttet som base ydede Asmussen også en betydelig indsats inden for ergonomien, hvor tilpasningen af arbejdet til mennesket studeres.

Ergonomi kan defineres som studiet af samspillet mellem individet og dets arbejde, med den hensigt at optimere dette samspil for at sikre individets sikkerhed, sundhed og trivsel. Ergonomi er et tværfag af nyere dato, med bidragsydere fra videnskaber som f.eks. anatomi, antropometri, fysiologi, ingeniørvidenskab, lægevidenskab, psykologi og sociologi. Til dette nye fag ydede Asmussen en betydelig indsats, både nationalt og internationalt med forskning og undervisning. I og for sig var hele baggrunden for revalideringsprogrammet på Polioinstituttet ergonomisk – men de mennesker, det var opbygget til, var udstyret med en begrænset arbejdsevne. Mange af de arbejder, der udgik fra Polioinstituttet, blev dog kendt og anvendt i forbindelse med ergonomi for såkaldte normale mennesker. Dette kan eksemplificeres ved at omtale den forskningslinie, der omhandlede den stående stilling såvel med som uden belastning. Her søgtes afklaret hvilke »indre« kræfter, der er ansvarlige for opretholdelsen af den stående stilling under forskellige omstændigheder. Dette førte til en række forsøg vedrørende belastning af kroppen i forbindelse med løft. Formålet hermed var, at man ønskede at kunne forudsige revaliderernes løftkapacitet ud fra målinger foretaget i den fysiologiske grundtest (testning af muskelstyrken i truncus, arme og ben). Dette arbejde, der er videreført af Asmussens elever og medarbejdere i 70'erne, har været yderst anvendeligt i forbindelse med Arbejdstilsynets udarbejdelse af regulativer vedr. maksimale grænser for manuel håndtering af byrder gældende for erhvervslivet i almindelighed. Regler, der forhåbentlig får en positiv effekt på antallet af arbejdsbetingede belastningslidelser.

Da Danmarks tekniske Højskole i midten af 60'erne skulle etablere et ergonomisk laboratorium, henvendte man sig til Asmussen for at få assistance ved indretning af laboratorium og etablering af undervisningsprogram, et program, der skulle give de ingeniørstuderende den ergonomiske baggrund for deres fremtidige virke som designere af maskiner og industrielle miljøer. Med i billedet skal det også, at Asmussen inspirerede og lod sig inspirere ved flittig deltagelse i møder og kongresser afholdt af The Ergonomic Research Society i England, The International Ergonomic Association og Det nordiske Ergonomiselskab. Det sidste blev dannet i 1969 med Asmussen som en af

initiativtagerne. Så sent som i 1976 medvirkede Asmussen i en international ekspertgruppe, der i bogen: *University Curricula in Ergonomics*, har givet rekommandationer for, hvorledes ergonomiundervisningen på universitetsniveau skal tilrettelægges med hensyn til fagligt indhold og omfang.

På baggrund af det ovennævnte kan man forstå, at Asmussen på et tidligt tidspunkt demonstrerede, hvorledes basisforskning kan danne grundlag for en anvendt forskning, hvis resultater igen direkte kan nyttiggøres for samfundet. Et rimeligt og rigtigt krav til forskning, som officielt først er blevet fremsat med styrke langt senere. Asmussens indsats illustrerer også et andet vigtigt og omdiskuteret moment i den løbende diskussion af forskning, nemlig at basisforskning er en nødvendig forudsætning for anvendt forskning.

Den ergonomisk orienterede forskning udbredtes foruden gennem Polioinstituttets egen skriferække, *Communications*, også i internationale tidsskrifter, og ved en omfattende undervisning rettet imod studenterne på universitetet, samt ikke mindst ved efteruddannelseskurser for ergo- og fysioterapeuter, ingeniører og læger.

Asmussens udprægede pædagogiske talent udmøntedes ikke mindst ved fysiologiundervisning af de gymnastikstuderende på Gymnastikteoretisk Laboratorium og på Danmarks Højskole for Legemsøvelser, hvor han på en entusiastisk og medrivende måde kunne få selv dem med en spinkel naturvidenskabelig basis med.

Ved siden af undervisningen på universitetet fandt han i de yngre år også tid til at undervise vordende fysioterapeuter og idrætsofficerers aspiranter i fysiologi. Han var i stand til at formidle sin viden og sine fund på alle niveauer fra den brede folkelige fremstilling for lederne af den frivillige idræt, til det stringente videnskabelige foredrag for fagfæller på internationale kongresser.

Særlig inspirerende virkede dog hans kollokvier, hvor de videregående studerende på basis af originallitteratur konfronteredes med forskningsfronten samtidig med, at deres kritiske sans blev skærpet. Det var timer, der satte tanker i drift.

Asmussen holdt sit sidste foredrag i november 1989, hvor han i anledning af Idræts »80 års dag« på Københavns Universitet berettede om gymnastikstudiets ældre historie.

Formidlingen foregik også gennem lærebøgerne, f.eks. Asmussen & Nielsen: »Lærebog i menneskets fysiologi«, der udkom fra 1948 til 1979, ialt i 7 udgaver, hvoraf den sidste stadig bruges. Asmussen og Christensen: »Idrætsteori«, der må betragtes som den første helstøbte publikation om alle de forhold, der påvirker menneskets præstationsevne under hårdt arbejde og idrætsudøvelser. Erling Asmussen var redaktør af Tidsskrift for Legemsøvelser fra 1943 til 1972. Her havde han en kommunikationskanal til landets

idrætsslærere på alle niveauer. En anden kanal til idrættens verden var en flittig foredragsvirksomhed inden for idrætsorganisationerne, men især Asmussens medvirken til stiftelsen af »Idrættens Forskningsråd«, og hans ihærdige og grundige arbejde i rådet, når ansøgninger skulle vurderes, skal fremhæves. Herved blev det sikret, at den anvendte idrætsforskning i Danmark har fået et højt niveau med rødder i den basale fysiologi.

Asmussens sidste publikation »Gymnastikstudiet

og det gymnastikteoretiske laboratorium ved Københavns Universitet« udkom i 1987, og beskriver på en meget personlig og subjektiv måde fagets udvikling fra starten i 1909 og frem til 1977. Asmussens høje faglige standard bevirkede, at han blev optaget i Det kgl. Videnskabernes Selskab i 1962, og han blev æresdoktor ved Universiteterne i Leuven, Belgien og Jyväskylä, Finland.

Kurt Jørgensen, Klaus Klausen, Birger Rasmussen

Lene Fugmann

7. december 1941 – 8. juli 1991



Lene Fugmann var ansat ved Botanisk Museum med titel af korrespondent. Hun kom d. 1.8. 1982 til museet som tresproglig korrespondent (med eksamen i engelsk, tysk og fransk fra Handelshøjskolen i København). Hun havde også værdifulde erfaringer fra tidligere ansættelser i private københavnske virksomheder og fra et ophold i Washington i 1973-75, hvor hun ledsagede sin mand, Henrik Fugmann.

Efter beskæftigelse med en række almene museumsopgaver begyndte Lene Fugmann i 1984 som sekretær ved Rolf Dahlgrens store bogprojekter om enkimbladede planter (se Københavns Universitets Årbog 1987, p. 31). Det var manuskript- og bogfremstilling efter klassiske metoder, med mange omskrivninger og korrekturlæsning af version efter version af teksterne. I forbindelse med bogudgivelserne kom Lene Fugmann i kontakt med en lang række af Rolf Dahlgrens inden- og udenlandske kolleger og studenter, hvad der appellerede til hendes interesse for mennesker og deres personlighed.

I 1985 søgte Lene Fugmann orlov for endnu en gang at ledsage sin mand til Washington. Museet og Rolf Dahlgren var stærkt interesseret i hendes tilbagevenden efter opholdet i USA, og kontakten blev vedligeholdt. Rolf Dahlgrens pludselige død i februar 1987, kort tid inden Lene Fugmann kom tilbage, kuldkastede imidlertid mange planer. I stedet kom jeg selv til at samarbejde med Lene Fugmann fra sommeren 87, dels i forbindelse med det daglige arbejde med ordning af museets samlinger, dels ved færdiggørelse af nogle bogmanuskripter, denne gang lettet ved anvendelse af

tekstbehandling. I de sidste år arbejdede Lene Fugmann også med lignende opgaver for Carlo Hansen (se Københavns Universitets Årbog 1991). Ved både store og små tekster var Lene Fugmanns forkærlighed for en klar, enkel og koncis sprogbrug til betydelig hjælp for forfatterne, og hun havde stor respekt for det afsluttede arbejde med sproget: »Forskere er i besiddelse af en utrolig optimisme. De arbejder med en forskningsopgave i 20 år, og så forventer de, at manuskriptet er færdigt på et par dage.«

I 1988 begyndte en ny opgave, hvor Lene Fugmanns sproglige evner og interesser kom til nytte, nemlig registrering af oplysningerne i to af museets værdifulde herbarier fra 1700-tallet: J. G. Königs samlinger fra Indien og Bagindien, og Per Forsskåls samlinger fra den kendte danske ekspedition, 'Den Arabiske Rejse', til Egypten og Jemen. Oplysningerne fandtes især i form af håndskrevne noter på latin på de gamle ark. Ved dette arbejde, en blanding af inspireret gætværk og omhyggelig bogføring, øgedes vor respekt for Lene Fugmanns arbejdsdisciplin og selvstændighed yderligere. Desværre blev arbejdet med Forsskåls samlinger den sidste store opgave før hendes sygdom i forsommeren 1991.

Lene Fugmann kunne selv udtrykke sig meget klart og prægnant. Vi, der lærte hende nærmere at kende, satte stor pris på dette. Hendes bemærkninger viste ofte, at hun opfattede tilværelsen med et solidt gran af menneskelig humor. Disse træk – og hendes dybe respekt for redeligt arbejde i forskningens tjeneste – vil vi huske meget længe.

Ib Friis

monstrer, denne gang først ved undersøgelser af menneskesamfundene og ved undersøgelse af nogle af de psykologiske med det fysiske arbejde med udvinding af sølv og bly i Luse Fjeldene på sommerefterskiftet i de tidligere mange århundreder. I stedet kom jeg selv til at foretage undersøgelser af mennesket som fysiolog og psykolog. Jeg fik Daktilens hjælp og samarbejde flere steder. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

I 1882 rejste Luse Fjeldene ekspeditionen sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

Et par år senere rejste Luse Fjeldene ekspeditionen sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

Luse Fjeldene ekspeditionen rejste sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

hvis ikke jeg havde

hvis ikke jeg havde været i Luse Fjeldene ekspeditionen sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

I 1889 rejste Luse Fjeldene ekspeditionen sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.

I 1889 rejste Luse Fjeldene ekspeditionen sammen med Daktilens søn og hans søn. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde. Daktilens søn stred i mandskab i de første tilfælde.



Birte Grandjean

31. december 1926 – 28. juni 1991

**In memoriam.**

Assistent, journalfører Birte Grandjean, i det daglige og af alle kaldet Pita, ansat ved Det retsmedicinske Centralinstitut, afgik den 28. juni 1991 ved døden, kun 64 år gammel.

I 1964 blev hun ansat ved Retsmedicinsk Institut, som det hed dengang. Det havde til huse i den smukke gamle bygning, der blev bygget i 1910. Kontoret lå helt oppe under taget. Det var lille og gammelt, men blev gjort levende og hyggeligt af Pita's varme personlighed. Hun var altid omgivet af smukke blomster, når hun tumlede med de store sorte bøger, hvor alle husets sager omhyggeligt blev ført ind. På det tidspunkt var alt håndskrevet.

Pita faldt godt til i huset, og som årene gik, udviklede sig et varmt venskab med den usædvanlige pige,

der aldrig talte ufordelagtigt om nogen, og som ejede evnen til at lytte.

Men udviklingen løber hurtigt, og som det altid går, var huset pludselig for lille. Efter et par flytninger blev vort lille institut indrettet i den nye Teilum-Bygning. Det var i året 1976. Alt var pludselig stort og anderledes, men Pita var det samme søde menneske.

Efter fjorten års virke i det nye hus blev Pita mærket af sygdom. Alligevel kom det som et smerteligt slag, da hendes datter sent om aftenen den 28. juni bedrøvet meddelte, at hendes mor om morgenen var afgået ved døden.

Pita vil blive husket og savnet som en kær og trofast ven.

Birgit Baagdan



der aldrig talte ombedeligt om nogen, og som stode
evnen til at lytte.

Min udviklingen løber hurtigt, og som det altid går,
var huset pludselig for lille. Efter et par måneder blev
vores lille institut indrettet i den nye Telem-Bygning.
Det var i året 1976. Alt var pludselig stort og anderle-
det, men Pita var det samme søde menneske.

Efter foråret blev virke i det nye hus blev Pita mærket
af sygdom. Alligevel kom det som et smerteligt slag, da
hendes datter synt om aftenen den 28. juni behøver
meddele, at hendes mor om morgenen var afgået ved
buden.

Pita vil blive husket og savnet som en lærer og trofast
ven.

Birté Grandjean

in memoriam
Birté Grandjean, journalist, Birté Grandjean, i det daglige
og af alle kaldet Pita, ansat ved Det farmaceutiske
Forskningsinstitut, afgik den 28. juni 1991 ved buden, kun
54 år gammel.

I 1967 blev hun ansat ved Farmaceutisk Institut,
som det hed dengang. Det havde til huse i den smukke
gamle bygning, der blev bygget i 1910. Koncert til
højt oppe under taget. Det var lille og gammelt, men
den gode lyd og hyggeligt at Pita's varmt person-
lighed. Hun var altid omgivet af smukke blomster, når
hun kom ind med de store sorte bøger, hvor alle huske
og sagde omhyggeligt blev den ind. På det tidspunkt var
de håndskrevet.

Pita altid god til i huset, og som gerne gik, udvikle-
de sig et varmt venskab med den stærke og gode pige.

Hans Gürtler

24. februar 1924 – 20. december 1991

*(Nordisk Pressefoto)*

Hans Gürtler var afdelingsleder ved Antropologisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut og senere Retsgenetisk Institut.

Hans Gürtler var student fra Vester Borgerdyd Gymnasium og afsluttede det lægevidenskabelige studium ved Københavns Universitet i 1950. Herefter var han turnuskandidat på Kommunehospitalet. I 1952 blev Hans Gürtler ansat som videnskabelig assistent ved Københavns Universitets retsmedicinske institut, hvor han virkede til sin død.

Som videnskabelig assistent blev Hans Gürtler tilknyttet Retsmedicinsk Instituts blodtypeafdeling. På dette tidspunkt havde retsvæsenet, ikke mindst som følge af en række nye blodtypesystemers anvendelse i faderskabssager, behov for en nøjere vurdering dels af sikkerheden ved en såkaldt faderskabsudelukkelse, dels af blodtyperesultatets indicievægt i sager, i hvilke den udlagte mand ikke blev udelukket. Inden for dette område lagde Hans Gürtler de følgende år et meget stort og fortjenstfuldt arbejde dels ved beskrivelsen og den statistiske bearbejdning af fordelingen af en række blodtypeegenskaber i den danske og grønlandske befolkning, dels ved på grundlag af disse arbejder at foretage en vurdering af indicievægten af blodtyperesultatet i faderskabsdiagnostikken. Af særlig betydning var hans formulering af det blodtypestatistiske faderskabsindex, og udarbejdelsen af et stort tabelværk over dette inden for de forskellige typesystemer – arbejder, der gjorde hans navn kendt på et internationalt plan.

Da der i 1961 blev oprettet en særlig afdeling for de videregående, genetiske undersøgelser i faderskabssager, de såkaldte antropologiske undersøgelser, blev Hans Gürtler leder af denne afdeling. De følgende år beregnede Hans Gürtler faderskabsindices for flere morfologiske karakteristika som fingeraftryk, øjenfarve, m.fl. I begyndelsen af 1970'erne inddrog han HLA væstvtypesystemet i undersøgelserne og nogle år senere kromosomundersøgelser, idet han til stadighed sikrede afdelingen den nødvendige ekspertise til disse komplicerede undersøgelser. Ved disse tiltag blev det i løbet af 1980'erne muligt at opnå genetisk vejledning vedrørende faderskabet i praktisk talt alle de sager, der henvistes til udvidet undersøgelse. Hans Gürtler fulgte i de sidste år med stor interesse implementeringen af DNA-metoderne i retsgenetikken og kastede sig med ildhu over problemerne omkring vurderingen af vægten af resultaterne af DNA-undersøgelser i familiesammenføringssager.

Hans Gürtler påtog sig mange administrative opgaver. Han var institutbestyrer for Retsmedicinsk Institut fra 1980, senere centralinstitutbestyrer for Det retsmedicinske Centralinstitut indtil 1990, og i perioden fra 1985 til 1989 tillige institutbestyrer ved Retsgenetisk Institut. Han forestod i denne periode bl.a. omlægningen af de retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager og indførelsen af brugerbetaling i forbindelse med udførelse af retsmedicinske undersøgelser, som rekvireres af retsvæsenet m.v.

I forbindelse med de tidligere anvendte kliniske un-

dersøgelser for spirituspåvirkethed gennemførte Hans Gürtler studier over sammenhængen mellem blodalkoholkoncentrationen og forskellige kliniske parametre. Senere organiserede og ledede han for politiet vagtordningen i København for udtagelse af blodprøver til alkoholanalyse.

Hans Gürtler havde udover sit fagområde betydelig viden om mange forskellige emner og havde trods sin

store arbejdsbyrde altid tid til en diskussion med og eventuel hjælp til kolleger og øvrige medarbejdere. Hans Gürtler var trods langvarig, svær sygdom på sit kontor til det sidste. Hans Gürtler vil ikke blot blive savnet og husket for sin professionelle indsats, men også – og ikke mindst – for sine menneskelige kvaliteter. Æret være hans minde.

Niels Morling, Hanna Hansen, Klaus Henningsen



(Venstre Forside)

Da der i 1981 blev oprettet en særlig afdeling for de videregående, færdige undersøgelser i laboratorierne, var de såkaldte antropologiske undersøgelser blev Hans Gürtler leder af denne afdeling. De følgende år besøgte Hans Gürtler laboratorierne for flere molekylære karakteristika som fingeraftryk, spindelvæv og i begyndelsen af 1970'erne indførte han HLA-undersøgelser og nogle år senere rekonstruktionsarbejde, der han til sidst blev til disse arbejderne som nødvendige eksperter til disse undersøgelser. Ved disse ting blev der i slutningen af 1980'erne muligt at opnå genetisk ydelse vedrørende laboratorier i praksis talte alle de sagde der henviser til udvalgte undersøgelser. Hans Gürtler fulgte i de sidste år med stor interesse implementeringen af DNA-metoder i forensik og kom således til med lidt over problemene omkring vurderingen af vægten af resultater af DNA-undersøgelser i forensik.

Hans Gürtler påtog sig mange administrative opgaver. Han var institutleder for Rættensmedicinsk Institut fra 1980, senere konsulentinstituttet for Det Rættensmedicinske Center indtil 1990, og i perioden fra 1987 til 1989 ulige institutleder ved Rættensmedicinsk Institut. Han forestod i denne periode bl.a. omstillingen af de forensiske undersøgelser i laboratorierne og indførelsen af forensik i laboratorierne med udvælgelse af rættensmedicinske undersøgelser, som foretoges af rættensmedicinsk personale med de tidligere anvendte kliniske un-

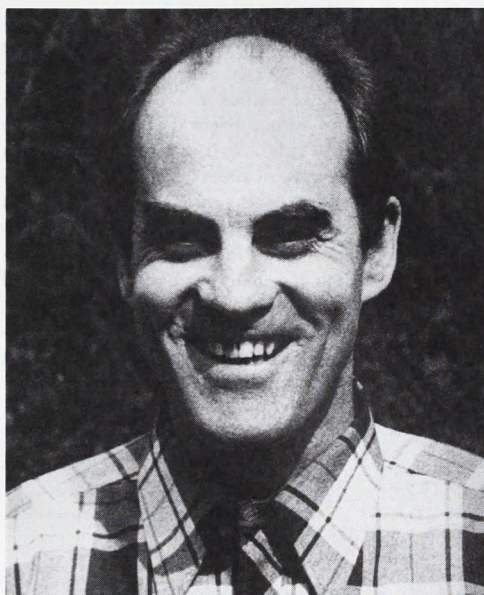
Hans Gürtler var tilknyttet ved Antropologisk Afdeling, Rættensmedicinsk Institut og senere Rættensmedicinsk Institut.

Hans Gürtler var student fra Vestre Borgerhøj Gymnasium og afsluttede det juridiske studie ved Københavns Universitet i 1950. Herefter var han turnuskørende på Kommunehospitalet. I 1952 blev Hans Gürtler ansat som videnskabelig assistent ved Københavns Universitets rættensmedicinske institut, hvor han virkede til sin død.

Som videnskabelig assistent blev Hans Gürtler tilknyttet Rættensmedicinsk Institut i forbindelse med dets udbygning havde retsvidenskabelig karakter, som blev et af de første nye biotyperes anvendelse i forensik. Hans Gürtler blev for en mindre vurdering af de laboratorierne ved en såkaldt laboratorierne, der blev et biotyperes institut og i slutningen af 1980'erne blev det udbygget med nye laboratorier. Hans Gürtler blev i 1980 leder af et meget stort og forpligtende arbejde, der blev bekræftet og den videnskabelige bearbejdning af forensik og biotyperes institut i den danske og svenske forensik, der blev grundlagt af Hans Gürtler og forensik og biotyperes institut i forbindelse med den videnskabelige bearbejdning af forensik og biotyperes institut. Af særlig betydning var den videnskabelige bearbejdning af forensik og biotyperes institut i forbindelse med den videnskabelige bearbejdning af forensik og biotyperes institut, og arbejdet blev et stort laboratorierne – ar- over dette inden for de forensik (typesystemer) – ar- og biotyperes institut blev kendt på et internationalt plan.

Carlo Kristian Hansen

10. oktober 1932 – 7. december 1991



Carlo Kristian Hansen var lektor ved Botanisk Museum med arbejdsområde som kurator af generalherbariet med blomsterplanter. Han blev medlem af museets videnskabelige stab i 1967, umiddelbart efter sin eksamen som cand.mag. i botanik, med bifag i legemsøvelser, og fungerede således som kurator i mere end 24 år. Under feltarbejde i Borneos regnskove pådrog han sig en lungebetændelse og døde efter få dages sygdom på en flodambulance i forsøg på at overføre ham fra et mindre hospital til et større. Han blev 59 år.

Carlo Hansens forskning koncentreredes om Melastomataceernes taxonomi, geografiske udbredelse og nomenklatur. Dette er en stor og divers, overvejende tropisk familie af blomsterplanter, der i vid udstrækning kun er overfladisk kendt. Den består af ca. 4000 arter fordelt på ca. 200 slægter. Familien er repræsenteret i alle tropiske områder med kvantitativ tyngde i Sydamerika, men med betydelig repræsentation også i den gamle verden. Familien består især af buske og urter, men rummer også mange træer.

I 1977 publicerede Carlo Hansen sit første, større videnskabelige arbejde. Det er en taxonomisk revision af slægten *Osebeckia*, som blev trykt i Ginkoana, en japansk monografisk serie. I de efterfølgende år fremkom mindre revisioner af 16 palæotropiske slægter, samt nybeskrivelse af slægterne *Aschistanthera*, *Kerriothyris*, *Poilannammia*, *Stussenia*, *Tylanthera* og *Vietsenia*, herunder et betragteligt antal arter, ligeledes nye for videnskaben. Disse arbejder udgør en væsentlig del af den internationale forskningsfront, og de placerede

Carlo Hansen internationalt blandt den dygtigste håndfuld kendere af Melastomataceernes taxonomi. Ved sin uventede død efterlod han et ca. 200 sider stort manuskript over slægten *Phyllagathis* i Kina og Indokina, for hvilket der forelå accept til trykning fra et fransk tidsskrift.

Carlo Hansen var velorganiseret i alle sine arbejdsopgaver. Hans feltarbejde i troperne bestod af fire intense ekspeditioner, alle til Borneo. I 1978 deltog han i 3½ måned i den britiske Royal Geographical Societys ekspedition til Gunung Mulu. I 1981 arbejdede han i 2½ måned i Sarawak, Kuching, og i 1984 igen i 2½ måned i Kalimantan. Hans sidste rejse, også med Royal Geographical Society, var ligeledes planlagt til ca. 2½ måneds feltarbejde, denne gang i Batu Apoi Forest Reserve, Brunei. Han var kun en måned inde i dette arbejde, da han døde.

Det var hans opfattelse, at man ikke burde påbegynde en ny ekspedition før alle indsamlede planter fra den foregående var behandlet. Et ganske besværligt princip at håndhæve, når man ikke selv kan bestemme, hvilke af skovens planter der blomstrer eller sætter frugt på det tidspunkt, man indsamler dem. Han var også af den opfattelse, at kvaliteten af de indsamlede planter burde gå forud for kvantiteten. Et synspunkt han gennemførte i praksis, og som mange forskere vil nyde godt af fremover.

Carlo Hansen blev født i Bregninge, Ærø. Efter studentereksamen i 1952 aftjente han den obligatoriske værnepligt, deltog derefter i højskoleophold, og ud-

dannede sig til folkeskolelærer. Studiet i botanik, med bifag i legemsøvelser, startede han i 1959. I årene 1963-1967 deltog han i Grønlands botaniske Undersøgelses første fem ekspeditioner til Syd- og Vestgrønland, sammenlagt 10 måneders feltarbejde. I denne periode rekonstruerede han også ruterne for Jens Vahls indsamlingsrejser i årene 1828-1836, hvilket senere har været til stor hjælp ved oparbejdelsen af Jens Vahls indsamlinger og ved den geografiske identifikation af planternes korrekte indsamlingssteder. I perioden 1964-1967 var han heltids amanuensisvikar ved Institut for Systematisk Botanik og Botanisk Museum.

Carlo Hansen var et friluftsmenneske fyldt af virkelyst og med en nøgtern, jordnær livsanskuelse. Intet

ståhej eller parader skulle holdes for hans skyld. Snørklede forklaringer tiltrak ham sjældent. Hans holdning til Styrelsesloven var positiv selv om han bevidst undgik opgaven som bestyrer. I fritiden drev han sammen med familien et landbrug i sit hjem i Ørby, Nordsjælland. Nogle af de fremdyrkede produkter, f.eks. honning eller forskellige sorter af grøntsager og nødder, blev generøst delt ud til prøvesmagning blandt museets medarbejdere.

Carlo Hansen vil blive husket længe blandt kolleger Verden over for sin videnskabelige indsats. På Botanisk Museum vil vi derudover huske ham som et varmt menneske, vi længe vil savne.

Gert Steen Mogensén



Carlo Hansen internationalt blandt den dygtigste håndledende lærer af Mchastomatales taxonomi. Ved sin udmærkede ledelse havde han ca. 300 sider stort manuskript overlægten *Phytoglossa Kunz og Indoh-* na, for hvilket der blev accepteret til trykning på et dansk tidsskrift.

Carlo Hansen var vedkommende i alle sine arbejdsopgaver. Hans feltarbejde i tropiske lande blev i flere ekspeditioner, alle til Brasilien. I 1978 deltog han i 3½ måned i den britiske Royal Geographical Societys ekspedition til Gunung Meru. I 1981 arbejdede han i 2½ måned i Senegal, Kuching og i 1982 igen i 2½ måned i Kalimantan. Hans sidste rejse, også med Royal Geographical Society, var ligeledes planlagt til Borneo, Kuching, Brunei. Han var kun en måned inde i dette arbejde, da han døde.

Det var ham opfattet, at man ikke havde påbegyndt en ekspedition for alle indsamlede planter fra den foregående var behandlet. Et ganske beviserligt princip at håndtere, når man ikke selv kan bestemme, hvilke af stoverne planter der blomstrer eller sætter frugt på det tidspunkt, man indsamler dem. Han var også af den opfattelse, at kvaliteten af de indsamlede planter kunne få betydning for kvaliteten. Et synspunkt han gennemførte i praksis, og som mange forskere vil nyde godt af fremover.

Carlo Hansen blev født i Breznice, Kroatien. Efter sin bachelortekst i 1952 arbejdede han den obligatoriske værnepligt, deltog derefter i paleontologisk og ud-

Carlo Kristian Hansen var født ved Botanisk Museum med arbejdsområde som kurator af generalbiologi med blomsterplanter. Han blev medlem af museets videnskabelige stab i 1967, meddelbart efter sin eksamen som cand. mag. i botanik, med blik og legemsværktøj og langtræde arbejder som kurator i mere end 24 år. Under feltarbejde i Borneo rekonstruerede påtog han sig en langtræde arbejder og havde efter få dages sygdom på et indhospitals i første på at overføre ham til et mindre hospital til et svar. Han blev 59 år.

Carlo Hansens forskning koncentrerer sig om Mchastomatales taxonomi, geografiske udbredelse og nomenklatur. Dette er en stor og divers overvejende tropiske familie af blomsterplanter, der i vid udstrækning kan et overhåbet kræft. Den består af ca. 4000 arter fordelt på ca. 300 slægter. Familien er repræsenteret i alle tropiske områder med kvantitativt tværgående systemer, men med betydelig repræsentation også i den gamle verden. Familien består især af buske og træer, men rummer også mange urter.

I 1977 publicerede Carlo Hansen sit første store videnskabelige arbejde. Det er en taxonomisk revision af slægten *Oreocarya*, som blev trykt i *Giornale di Botanica Monografica serie I*, de efterfølgende år fremkom mindre revisioner af 16 palaeotropiske slægter samt nybeskrivelse af slægterne *Albatrossia*, *Arvicaria*, *Polysiphonia*, *Sphaeria*, *Typharia* og *Utricularia*. Derunder et betydeligt antal arter, ligeledes nye for videnskaben. Disse arbejder udgør en væsentlig del af den internationale forskning, og de påvirkede

Kirsten Horskjær

18. marts 1923 – 6. maj 1991



Overassistent Kirsten Horskjær døde den 6/5 1991 efter lang tids sygdom.

Med hendes bortgang mistede Københavns Universitet én af sine mest engagerede medarbejdere. Hendes indsats var præget af dyb interesse for de mangfoldige opgaver hun påtog sig, en stor arbejdsvenne og en aldrig svigtende higen efter at få problemerne løst smidigt og på en retfærdig måde.

Hendes løbebane på universitetet startede 1959 med ansættelse på Institut for Planteanatomi og Cytologi, hvor hun fik en central placering som sekretær og regnskabsfører, og hurtigt viste store administrative og organisatoriske evner.

Disse evner var så iøjnefaldende, at hun snart fandt sig i frontlinien i bestræbelserne for at få medindflydelse for det teknisk administrative personale. Hun var medstifter af Fællesrådet for ikkevidenskabeligt ansatte, og gennem sin personlige indsats her bærer hun en stor del af æren for, at TAP'erne opnåede 25 % indflydelse i de styrende organer – hun gik alene til daværende undervisningsminister Helge Larsen og overbeviste ham om rimeligheden i TAP'ernes ønsker.

Kirsten Horskjær var da også blandt de første TAP'er der fik sæde i Konsistorium. Hun sad her i to valgperioder og var en overgang medlem af Konsistoriums forretningsudvalg. Senere sad hun i to perioder i Det naturvidenskabelige Fakultetsråd, og var i flere år medlem af budget- og forretningsudvalget. Hun nød stor respekt som en utrættelig og altid retskaffen fortæller for TAP'erne.

Efter at centralinstituttstrukturen var blevet etableret, var det helt naturligt at Kirsten efterhånden overtog sekretariatsfunktionen for Botanisk Centralinstitut. Det var også helt naturligt at hun, efter at have varetaget denne funktion i en årrække, selv blev valgt til centralinstitutbestyrer fra 1982 til 1984. Det var i en vanskelig periode præget af studieplansændringer, omstruktureringer og neddimensionering, men Kirsten styrede med stor dygtighed igennem krisen. Det var afgjort en styrke, at hun som TAP'er stod neutralt i de forsknings- og undervisningsmæssige diskussioner.

Siden slutningen af tresserne fungerede Kirsten Horskjær som sekretær for Universitetets Arktiske Station på Disko, Grønland. Denne opgave var hendes kæreste pligt, og den indebar udover det til tider brydsomme arbejde med administration via fjernkontrol gentagne tjenstlige rejser, under hvilke hun bestræbte sig på at opretholde Arktisk Stations biblioteks status som ét af de bedste og mest velordnede videnskabelige biblioteker nord for polarcirklen.

Da Institut for Planteanatomi og Cytologi blev nedlagt i midten af firserne, fandt Kirsten Horskjær arbejdsplads på Institut for økologisk Botanik, som nød godt af hendes indsats indtil sygdommen tvang hende til at stoppe.

På trods af den store indflydelse Kirsten Horskjær fik, blev hun aldrig noget magtmenneske. Hun udstrålede en venlig og rolig autoritet, som understøttede hendes saglighed. Det varme og åbne sindelag der lå

bag, skaffede hende en stor vennekreds blandt alle lag på universitetet. Alle nød godt af hendes ligefremme og fordomsfri imødekommenhed. På hendes kontor var man lige velkommen, hvad enten man søgte gemtylig kort småsnak, diskussion om kunsthåndværk (hun spandt og vævede selv), eller havde brug for råd til administrative eller personlige sager. Og man var lige velkommen, hvad enten man var rengøringshjælp uden kendskab til dansk, usikker rus, kollega, lektor, professor eller rektor.



Efter at centrinstruktoren var blevet etableret, var det helt naturligt at Kirsten efterhånden overtog sekretariatfunktionen for Botanisk Centrinstruktør. Det var også helt naturligt at hun, der så have været det samme funktion i en årviske, blev valgt til sekretariatbestyrelsen for 1982 til 1984. Det var en væsentlig periode præget af studieplansændringer, ansættelser og ledelsesomlægning, men Kirsten styrede med sin dygtighed igennem krisen. Det var aldrig en styrke, at hun som TAP'er stod neutral i de fortløbende og uoverskuelige diskussioner.

Siden slutningen af 1980'erne fungerede Kirsten Horskjær som sekretær for Universitetets Arkivstation på Dialekt, København. Denne opgave var den mest kreative pligt, og den indbragte udover det til tiden betydelige arbejdsmed administration via gennemførelse af forskellige tekniske arbejder, under hvilke hun blev kendt som en af de bedste og mest velordnede i den danske bibliotekverden.

I Institut for Plantanatom og Cytologi blev hun i 1980'erne sekretær for Kirsten Horskjær og blev i 1984 chef for Institut for Økologisk Botanik, som nedbrød den indvandede indflydelse af kvindemænd i den danske botanik.

På trods af den store indflydelse Kirsten Horskjær fik blev hun aldrig noget magtenskab. Hun udstråede en evig og rolig autoritet, som understøttede hendes saglighed. Det varme og åbne smil var det mest

Vi vil mærke savnet af Kirsten som en skattet medarbejder, og vi vil endnu mere føle savnet af en ven vi havde berettiget fuld tillid til.

Kirsten Horskjær efterlader sig sin mand, Mogens Køie, som var professor ved Institut for Økologisk Botanik indtil 1979. Hun efterlader sig endvidere tre børn, Finn, Niels og Lise fra det opløste ægteskab med Erik Horskjær.

Henning Adersen

Carlo Hansen vil blive husket igennem blandt ønologer. Ved en af sine videnskabelige rejser, PI Økologisk Museum vil vi derudover måske have som et varmt menneske, vi længe vil savne.

Gert Sten Mogens

Oversættelse Kirsten Horskjær døde den 07/11/1991 efter lang tids sygdom.

Med hendes bortgang mistede København Universitet en af sine mest engagerede medarbejdere. Hendes indsats var præget af dyb interesse for de videnskabelige opgaver hun påtog sig, en stor arbejdsevne og en aldrig svigende hjerte for at løse problemerne på en effektiv måde.

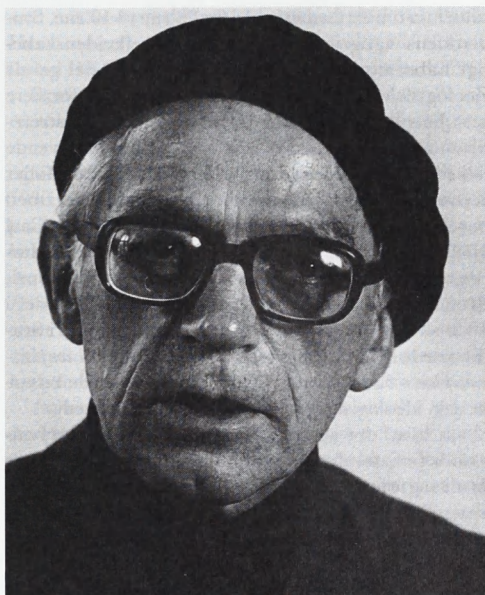
Hendes ledelse på universitetet startede 1980 med ansættelse på Institut for Plantanatom og Cytologi, hvor hun fik en central placering som sekretær og økonomisk, og hurtigt blev en vigtig administrativ og organisatorisk evner.

Dette evner var især iagttagende, at hun snart blev kendt sig i kredsen i betragtede for at få med sig de tekniske administrative personale. Hun var medstifter af Fælledet for Ikkvidenskabeligt personale, og gennem sin personlige indsats blev hun en stor del af TAP'ens opførelse i de forskellige i de forskellige områder - hun fik store tilknytninger indenfor Heltje Larsen og oversatte ham om rimeligheden i TAP'ens ansættelse.

Kirsten Horskjær var en vigtig blandt de første TAP'er der fik arbejde i Konsistoriet. Hun sad her i to valgperioder og var en overgang medlem af Konsistoriets forretningsudvalg. Senere sad hun i to perioder i det naturvidenskabelige Fakultetsråd og var i flere år medlem af budget- og forretningsudvalget. Hun sad som sekretær og blev respekteret som en stærk og selvstændig formidler for TAP'erne.

Sven Møller Kristensen

12. november 1909 – 3. august 1991



(Foto: Gregers Nielsen)

»Dr.phil. Sven Møller Kristensen udsender i Dag paa Forlaget Athenæum et Værk om »Amerikansk Litteratur 1920-40« ... Sven Møller Kristensen er den typiske moderne Videnskabsmand, 32 Aar. Doktorgraden havde han allerede, da han var 28. Han er ganske jævn og ligetil. Han udtrykker sig klart og letforstaaeligt, hans Sprog er uden Fremmedord, og hans Meninger er velunderbyggede. Doktoren er iført en kaffebrun Habit og en mørkeblaa Skjorte – uden Slips. Vi diskuterer Problemet Slips eller ikke Slips et Øjeblik, da Fotografen indfinder sig, og Doktoren oplyser, at han sommetider bruger det, men ofte undværer det. Billedet bliver taget af Sven Møller Kristensen uden Slips.«

Kai Berg Madsen i BT 28.3. 1942

I starten af Mogens Klitgaards roman *Der sidder en mand i en sporvogn* (1937) hører man en radio fra baghuset: »Den spillede Sangen om Larsen«. Det var den kendteste af Sven Møller Kristensens viser til Kjeld Abells *Melodien der blev væk*, der i 1935 havde gjort den kun 25-årige cand.mag. til et navn.

Op til sin 80-årsdag i 1989 udsendte Møller Kristensen sin sidste bog: et udvalg af samme Klitgaards noveller og skitser med en personlig indledning, og titlen *Hverdagens musik* kunne ikke være mere symbolsk. Sven Møller Kristensen brugte livet til at udforske og formidle hverdagens musik; han sad ved flyglet daglig til kort før sin død, og der var musik i alt hvad han gennem små 60 år bedrev som pædagog, forsker, kritiker, debattør, sangskriver og livskunstner.

Han tilhørte Den store Generation af litteraturhistorikere født omkring 1910, der også rummer F.J. Billeskov Jansen, Elias Bredsdorff, Bo Grønbech, Alf Henriques, Jens Kruuse, Erik Lunding, Frederik Schyberg, Hakon Stangerup, Steffen Steffensen, Carl Stief, Hans Sørensen og Helge Toldberg. Fra midten af 30'erne sendte de vidtforskellige signaler ind over universiteter og presse, diskuterede metode og ideologi – og konkurrerede om systemets få stillinger. Men fra starten var Møller Kristensen sin egen: ved sine interesser og greb, ved sin frodighed og ved den krydsning af stædighed og stil som BT-journalisten rammer så præcist i citatet ovenfor.

Sven Møller Kristensen var præstesøn, født ved Ribe og opvokset ved Rudkøbing og Vejle. Især drengeårene i den langelandske have i Tryggelev blev en vigtig baggrund. Dybt inde i brandesianeren, ateisten og marxisten bankede en ægte forståelse for præstegårdernes sangkultur, forsamlingshusenes praktiske grundtvigianisme og den folkelige tradition – den der ved århundredskiftet brød igennem med den »folkelige bølge« i litteratur, kunst og musik. Fra 1927, da han efter studentereksamen i Vejle kom til København for at læse dansk og sang, søgte han at forene denne folkelige arv med mellemkrigsårenes modernisme. Det lykkedes.

Ingen forlægger fik nogensinde vristet en erindringsbog fra den beskedne mand, men i essayudvalget *Den kødelige rationalisme* til 70-årsdagen i 1979 for-

talte han om de formative år fra 20'erne til 40'erne. Studietidens vigtigste påvirkning blev Musikvidenskabeligt Laboratorium – over hvalsamlingen i det gamle Zoologisk Museum i Krystalgade – hvor unge forskere som Jens Peter Larsen og Jürgen Balzer demonstrerede en ny stil- og funktionsanalyse, og hvor udøvende folk dyrkede nøgtern musik. Her udskiftede Møller Kristensen gymnasieårenes Beethoven-sværmeri med barok, Stravinsky og folkelig brugsmusik fra Carl Nielsen og Thomas Laub til jazzen og de glade amatører, og han fik inspiration fra bl.a. Herman D. Koppel, Svend Erik Tarp og især Bernhard Christensen, der i 1930 sluttede en koncert i anneksauditorium A i Studiestræde med en fælles jazzsuite og refrainet *Leve jazzmusikken – bort med romantikken*. Det var et både kunstnerisk, ideologisk og videnskabeligt epokeskred:

»... hvad der egentlig foregik deroppe over Hvalsamlingen, det var en omvæltning, en omstilling af ens medbragte forestillinger, for ikke at sige en revolution i ens opfattelse af kunst og videnskab. Det var en proces jeg nu bagefter kan se var tidstypisk og med en væsentlig og langvarig effekt...

20'erne var først og fremmest en *kritisk* tid, et opgør med de gamle dages overfladiskhed og forlorenhed, en *produktiv* tid, sprængfyldt med nye initiativer, altsammen en følge af de revolutionære bevægelser fra krigstiden til efterkrigsårene, som nu i slutningen af tiåret kunne få ro og rum til at udfolde sig. Det var tidsrummet ca. 1925-30, den rette »mellemligstid«, et intermezzo mellem skyggen af første krig og optakten til den anden, tiden for *Clarté* og *Kritisk Revy* og andre radikale fremstød. Det var en skæbne, og jeg kalder det en lykke, at være ung studerende dengang.

... Den tids slagord om »sagen« og »saglighed« er som regel blevet misforstået, som om det drejede sig om torhed og ufølsomhed. Men at komme til sagen, det betød at beskæftige sig med *det væsentlige*, dvs. kunsten selv, befriet for pynt og udvendighed og skulpende sjæleliv. Det var musikken det gjaldt, befriet for biografi og sentimentalitet. («*Den kødelige rationalisme*, s. 217-18).

Sagligheden og afromantiseringen overførte Møller Kristensen til hovedfaget nordisk litteratur. Han var mindre præget af den afgående professor Vilh. Andersen og mere af hans afløser Paul V. Rubow, hvis nye stringente litteraturvidenskab han har sammenlignet med »oppositionen imod naturalismen« i kunst, arkitektur og litteratur efter 1. verdenskrig (*Festskrift til Paul V. Rubow*, 1956, s. 320-21). Den havde paralleller til 20'ernes strukturalisme hos de russiske og tjekiske formalister, den angelsaksiske New Criticism og lingvistikredsen i København.

»Den nye saglighed« blev til objektiv stilbeskrivelse i Møller Kristensens første videnskabelige arbejder: Prisopgaven i nordisk filologi 1931 om Jens Schieldrup Sneedorff som prosaist (*Acta philologica Scandinavica* 1932) og disputatsen *Æstetiske studier i dansk fik-*

tionsprosa 1870-1900 (1938), der var tilegnet Rubow. Bag den prunkløst, selvudlættende titel er den et pionerarbejde: Den første systematiske beskrivelse af – som den hed i 2. udgave – *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900* (1955), der anskuer J. P. Jacobsens, Drachmanns, Bangs og 90'ere-symbolisternes eksperimenter med malende og illuderende stil som videreudvikling og opløsning af naturalismens objektivitetsideal.

2. udgave har et tillæg om stiludviklingen efter 1900, der skitserer impressionismens udløb og drager paralleller til billedkunst og musik. Det foregriber de ånds- og socialhistoriske synteser der siden blev et af Møller Kristensens specialer til at skabe strukturel forståelse, og det antyder – ligesom hans kultursociologiske interesser – at studieårene også gav inspiration fra professoren i litteraturvidenskab: Valdemar Vedel. I en kronik fra 1944 (også optrykt i *Den kødelige rationalisme*) satte Møller Kristensen – med aktuel adresse – Vedels fællesmenneskelige humanisme op imod 1890'ernes »forvredne individualisme«, som igen spøjte i horisonten i 40'erne.

Efter eksamen 1932 havde Møller Kristensen snuset lidt til gymnasieskolen som lærerspire på Sct. Jørgens Gymnasium og Sangskolen i Klerkegade, men han retrak det udfordrende freelance-liv. Det blev musikken der skaffede ham brød i munden. Han blev musikkritiker på Ekstra Bladet 1933-38 og redaktør af Danmarks første jazztidsskrift *h.o.t.* 1934-35, og han fandt sammen med komponisten Bernhard Christensen om den nye genre »jazzoratorier«. Det første og berømteste, *De 24 timer* (1932), blev opført i Jazz-Musikforeningen, i radioen og på snevejs af skoler, og parret fortsatte succesen med *Trompétkvadet* (1934) over Thrymskvadet med Armstrong som helt, *Skolen paa ho'det* (1935) og *Livet er en drøm* (1936). Denne jazzpædagogik satte gymnasierne på hovedet, gymnasiasterne op mod sanglærerne af den gamle skole – og sanglærerne op mod fredsforstyrrelserne Christensen & Kristensen.

Jazzen bragte Møller Kristensen ind i miljøet omkring Riddersalen med Per Knutzon, Poul Henningsen, Otto Gelsted, Liva Weel og Kjeld Abell – folk der blev livslange venner, ligesom H. C. Branner, Knud Sønderby og Steen Eiler Rasmussen. Sammen med Bernhard Christensen og Herman D. Koppel skrev han de sange til *Melodien der blev væk* som medvirkede stærkt til at skabe 30'ernes største danske teatersucces (600 opførelser over 26 måneder) – faktisk blev hans sange mere bevingede end Abells dialog, og han arbejdede sammen med Poul Henningsen på revyen *Op og ned med Jeppe* (1938). Han var i det hele taget en eminent »songwriter«, selv om han altid afviste at udgive sine bedste sangtekster (den kendteste – og den han var mest loren ved – var frihedssangen »En vinter, lang og mørk og hård« fra den illegale antologi *Der brænder en ild*, 1944).

Og jazzen bragte Møller Kristensen ind i kulturdebat og pædagogik. I principielle artikler i Dansk Musiktidsskrift og h.o.t. 1933-35 formulerede han sit musikteoretiske og -politiske program, der krydsede æstetisk ræsonnement om musikkens lovmæssige virkemidler og historisk-sociologisk ræsonnement om musikkens skiftende funktioner. Hans utopi var at »føre det kunstneriske med det populære«, og han så den sorte jazz – med Armstrong og Ellington i centrum – som forbillede for en demokratisk kultur der udgik fra »folket selv«. Ved siden af debat og kritik fulgte han to veje: dels den klare, rolige oplysning i de pædagogiske grundbøger *Musiken* (1937), *Hvad jazz er* (1938) og *Jazzen og dens problemer* (1946), dels praktiseringen af jazzen som den moderne folkemusik der er naturlig, kropslig, produktiv og fællesmenneskelig – hans fire nøgleord.

Fra kommunal voksenundervisning i jazz (som også vakte furor) gik Møller Kristensen ind i tidens reformpædagogik. 1936-53 var han lærer ved Kursus for småbørnspædagoger, og det eksperimenterende miljø blev ramme om inspirerende samarbejde med Georg Christensen, Torben Gregersen, Astrid Gøssel, C. C. Kragh-Müller, Egon Mathiesen, Sofie Ribbjerg, Jens Rosenkjær, Jens og Thomas Sigsgaard.

For Møller Kristensen var det led i et antiautoritært oprør mod den småborgerlige indespærring der også blev til nazisme, og han gik ind i det antifascistiske arbejde i Landsforeningen Frisindet Kulturkamp og tidsskriftet *Kulturkampen* (1935-39). I virkeligheden ligger hele hans grundsyn i den tidlige kombination af jazz og børn, og i princippet om *produktiv pædagogik*: »det er i praksis det begynder«. Det gjorde det også da Sven og Hanne Møller Kristensen startede progressive børnehaver og en af Danmarks første lilleskoler, og udsendelser til radioens Legestue for de mindste blev til børnebogen *Mette Syng-Sang* (1951), fulgt af billedbogen *De syv porte* (1955) med illustrationer af Arne Ungermann. De havde begge musik af Bernhard Christensen, der blev en konstant inspiration i hans liv.

Fra slutningen af 30'erne begyndte Møller Kristensens evigt klappende maskine også at levere oversættelser af tidens nye amerikanere: den svære Faulkner, den frække Caldwell, den barske James T. Farrell osv., og han var med i en stribe af 40'ernes centrale kulturmiljøer. Da forlaget Athenæum fra 1939 blev alternativ til det skrantende Gyldendal med vigtig oversat litteratur og unge digtere som Tove Ditlevsen og Morten Nielsen, var han (sammen med Otto Gelsted) konsulent, oversætter og supplerende hjernetrust i kulissen – og 1946-49 redaktør af forlagets litteraturtidsskrift *Athenæum*. Han skrev månedlige kronikker i Social-Demokraten 1942-45, og ved befrielsen meldte han sig som litteratur- og teaterkritiker ved kommunisternes nye dagblad Land og Folk, der med Børge Houmann

som redaktør en tid var Danmarks tredjestørste avis. Her fungerede han til han blev professor i 1953 (han forlod DKP i 1957 og deltog i stiftelsen af SF i 1959).

Dette mylder af aktiviteter, der for de fleste ville være nok til to liv, brugte den flittige mand til at finansiere den daglige musik, mens han murede sit kritiske og videnskabelige forfatterskab op. Efter disputatsen i 1938 havde han søgt embeder som dansk lektor ved et par udenlandske universiteter – og fik underhånden at vide at han var for »rød«. Men støtte fra Carlsbergfondet satte ham i stand til at skrive *Digteren og samfundet i Danmark i det 19. aarhundrede* (1-2, 1942-45), der – inspireret af 30'ernes marxistiske og sociologiske litteraturvidenskab udenlands – åbnede det andet hovedspor i hans forskning: studiet af kunstens sociale funktion.

Digteren og samfundet undersøger systematisk guldalder- og gennembrudsforfatternes opfattelse af moral og af digtningens opgaver, deres forhold til den litterære institution, kritik og publikum og – ud fra empirisk materiale om bogproduktion, lejebiblioteker, subscribersystem osv. – den sociale rekruttering af forfattere og læsere og den reelle masselæsning. Værkets motor er den anfægtelse indledningen kalder »den store og tilsyneladende haabløse kløft mellem kunsten og menneskene«, og det hævdes stiltfærdigt at »en sociologisk synsmaade kan betyde en gavnlig fornyelse af litteraturstudiet.« (I, s. 9).

Alligevel kunne man sige om dette forsøg som Møller Kristensen selv sagde om det moderne gennembrud: sociologisk kom det 20 år for tidligt. I samtiden vakte værket knurrende skepsis. Konservativ æstetikere så med misbilligelse på at nogen pustede sommerfuglestøvet af guldalderen, og på at en kollega med papirerne i orden flyttede fokus fra litteraturens former til dens funktion. Men værkets metodik og klare definitioner slog an (med begreber som »nyhedsjag«, »atomisme«, »primært« og »sekundært publikum«), og gradvis fik det status af et pionerarbejde. Det blev genoptrykt 1965 og fik en stærk inspirationskraft i 60'erne og 70'erne.

Ind imellem Møller Kristensens mange gøremål kom de fine oversigtsværker *Amerikansk litteratur 1920-1940* (1942, 2. udg. 1947) og *Dansk litteratur 1918-1950* (1950, 7. udg. 1965). De viser hans talent for at forene værk- og forfatterkarakteristik med periodebeskrivelse, i prægnart form med diskret vid og bid. Det er tydeligt at han ser mellemkrigsårenes kritiske realisme – i USA og Danmark – som modstykke til selvoptrævede krisedigting, men alle typer forfattere er skildret med indlevelse. Begge bind blev stående som afbalancerede overblik, og det sidste oplevede mange oplag.

Den kolde krig gjorde åndslivet indadvendt, defaitistisk og polariseret. Møller Kristensen gav sit besyv med i en hvirvel af kulturkritiske og -teoretiske artikler (mange er optrykt i *Den kødelige rationalisme*), og da der skulle skabes en modpol til den toneangivende gruppe

omkring *Heretica* og Wivels Forlag, blev Møller Kristensen udset til at samle det kulturradikale åndsliv omkring tidsskriftet *Dialog* (1950ff.). Han blev en rund og rummelig redaktør og talsmand for en rationel humanisme (jf. antologierne *En moderne humanisme*, 1965, og *Dialog*, 1978), også da det kom til hidtige meningsudvekslinger med den nyreligiøse fløj.

Alle disse aktiviteter fik også en praktisk funktion for ham: som kritiker, forlagskonsulent, oversætter, redaktør og pædagog samlede han en omfattende viden om medier og kulturinstitutioner, der gav hans kultursociologi en velgørende empirisk underbund og kom til at adskille den fra 70'ernes spekulative marxisme.

Et endnu større kunststykke var at Møller Kristensen i 1953 vandt professorskonkurrencen i nordisk litteratur ved Aarhus Universitet som løbets dark horse. Det undrede og bekymrede mange under den kolde krig, men det akademiske frisind vandt en nyskabende lærer og forsker, som også studerende ved Danmarks Journalisthøjskole senere huskede med hengivenhed.

Hovedværket fra de 11 år i Århus er *Digtningens teori* (1958), der er påvirket af nykritikken – den minder om René Welleks og Austin Warrens *Theory of Literature* (1947), men bag dens totalitetsbegreb om kunstværkets og kunstopplevelsens helhed banker en humanistisk aktivisme, der ser digtningen som »uundværlig ... både for det enkelte menneskes trivsel og for hele kulturens husholdning. Ikke mindst nu.« (s. 192). Bagved ligger også en historisk relativisme, der uddybes i bindet *Digtning og livssyn* (1959), som analyserer idéstruktur i syv danske klassikere fra Paludan-Müller til H. C. Branner, og i den kritiske teori *Vurderinger* (1961). De tre bøger blev stærkt anvendt i undervisningen og kom i nye oplag langt op i 70'erne – ligesom Møller Kristensens antologier *En mosaik af moderne dansk litteratur* (1954, 2. udg. 1972) og *Litteraturudvalg for gymnasiet* (1-3, sm. m. Chr. N. Brodersen, 1962-63) og oversigtsværket *Danmarks litteratur fra oldtiden til nutiden* (sm. m. Mogens Brøndsted, 1963).

I 1964 blev Møller Kristensen kaldet til Københavns Universitet for at efterfølge Oluf Friis som professor i nordisk litteratur. Hans første forelæsningsrække blev til *Den dobbelte eros* (1966), der undersøger romantikkens kærlighedsopfattelse og kampen mellem monisme og dualisme fra før Oehlenschlägers debut til vendepunktet 1870. Han vendte sig stadig mere udad mod Norden og verdenslitteraturen (en frugt blev samleværket *Fremmede digtere i det 20. Århundrede* 1-3, 1966-67, med fine periodekarakteristikker), og forelæsninger i radioens Søndagsuniversitet blev til den lille oversigt *Litteraturforskningens mål og midler* (1967, 2. udg. 1975). Den pointerer nykritisk at »al forskning må begynde i teksterne«, men hurtigt sættes de ind i større kultur- og socialhistoriske sammenhænge. Og snart dukkede de gamle sociologiske synsmåder op

igen i hans forskning og undervisning. Allerede *Digtning og livssyn* og *Den dobbelte eros* kan ses som ideologisk kritik før begrebet blev mode.

Det var med en hørilig spinden af tilfredshed Møller Kristensen genoptog tråden fra 40'erne med sine *Litteratursociologiske essays* (1970, 2. udg. *Avantgarden og hæren*, 1988). Den dannede skole med sine analyser af værdisystemer i kulturlivet før og efter de to verdenskrige og hos trivialforfattere som Morten Korch og Ib Henrik Cavling, og især med sin teoridannelse om skabende individers betydning, digtningens sociale akcept og skiftende funktioner (»konfirmativ«, »formativ« og »diversiv«). Det kontroversielle slutningsessay »Avantgarden og hæren« påviser hvordan »avantgardernes egen dynamik«, hvor ismerne desperat afløser hinanden uden social forankring »op i den tomme luft«, er en analogi til det liberalistisk-kapitalistiske samfunds krav om »nye varer, nye moder«. I forlængelse heraf ligger Møller Kristensens udgave af den genetiske strukturalist Lucien Goldmanns udvalgte essays *Om marxistisk metode* (1973) og forelæsningerne *Literary Sociology* (Brügge 1975) fra et forår som gæsteprofessor i Ghent. Det blev en af hans få publikationer på de store sprog, og det er et paradoks at han som litteratursociolog kunne have fået international betydning, men kun blev kendt i Norden. Dét blev han til gengæld – med gæsteforelæsninger overalt.

Han vendte tilbage til en gammel kærlighed med *Den store generation* (1974) om århundredskiftets folkelige gennembrud med Johannes V. Jensen, Knud Hjørtø, Andersen Nexø, Jakob Knudsen, Thøger Larsen, Johan Skjoldborg, Aakjær og Marie Bregendahl, med sideblik til fynbomalerne og Carl Nielsen. De ses som en samlet generation der kom som et frisk pust fra landet, med højskolen og bondebevægelserne i ryggen og med nyt stof fra jævne folks hverdagsverden og natur, og blev et alternativ til desillusioneret københavnsk naturalisme og fin-de-siècle-indadvendthed. Møller Kristensen påviser hvordan de repræsenterer en organisk forbindelse til ligefremme folkelige fortælleformer, i opposition til impressionistisk-neutrale og subjektivt-lyriske stilidealer i samtiden – og hvordan de mundtlige episke traditioner førte mange af dem over i brede tids- og samfundsbilleder og romanserier. Mange års studier i det moderne gennembrud indgik dels i samlebindene *Den politiske Georg Brandes* (1973) og *The Activist Critic. A symposium on the political ideas, literary methods and international reception of Georg Brandes* (1980, begge udg. sm. m. Hans Hertel), dels i monografien *Georg Brandes* (1980) om kirkefaderen som liberalist og aktivistisk humanist og i udgaven af Brandes' *Udvalgte skrifter* 1-9 (1984-87).

Som pioner inden for litteratursociologi, børnebogsforskning, kritikhistorie og vurderingsteori skabte Møller Kristensen miljø omkring sig på Institut for nordisk Filologi. Han blev en faderfigur for yngre forskeres og studerendes revision af deres fag – og fra

1970 for Litteratursociologisk Debatgruppe (forkortet LSD) med bl.a. Carl Erik Bay, Pil Dahlerup, Bente Hansen, Olav Harsløf, Hans Hertel, Beth Juncker, John Chr. Jørgensen, Sigurd Kværndrup, Jette Lundbo Levy, Erland Munch-Petersen, Ebbe Sønderriis og Mette Winge.

Da fagoprøret fejede klassisk tradition og metodepluralisme ud i krogene, søgte »Mølleren« at forene modsætningerne – »forliger Eder, I skabhalse«, sagde den ellers så forsigtige mand på et ophidset lærermøde i Købmagergade. Og da Dansk Fagråd krævede at en ny 1. delsdisciplin på forhånd blev defineret *marxistisk* litteratursociologi, formandede han i en kronik marxister og empirister om at arbejde sammen: »Det ville være klogere om de stridende parter indså at de ikke kan undvære hinanden. Teori uden fakta svæver i det blå. Fakta uden teoridannelse ligger døde på jorden.« (Politiken 20.11.1972). Formuleringen er indbegrebet af hans pragmatisk midtsøgende og frugtbart afbalancerede metode.

Det sociale kunstbegreb er Møller Kristensens røde tråd fra 30'erne til 80'erne – lidt for rød for nogens smag. Det har undret mange at denne afholdte mand, der helst undgik konfrontationer, kunne blive udelukket fra Statsradiofonien under den kolde krig, bandlyst af Jyllands-Posten og jævnligt mobbet i de berlingske blade. For ikke at tale om ramaskrigene fra 60'ernes modernister, da han prøvede at forstå de sociale kræfter bag en vis lagerforvalter Rindals oprør mod statens kulturpolitik. Som formand for Kunstfondens litterære tremandsudvalg 1974-77 tog han selv en tørn, da et stipendium til Solvognens julemandshær i 1975 blev til en mediestorm.

Men modstanderne havde ret. Den milde, uimponerede mand med alpehuen var en tæt og sej fighter. Han gik hele feltet rundt fra musiksmag og litteraturteori til pædagogik og kulturpolitik, angreb vrøvl og fordomme, teknokrati og commercialisme, men også nyhedsræs i kulturlivet, kunstnerromantik og kunstforgudelse. Han søgte den koncise formulering, kunne være eminent vittig og vel skrivende, og som sin ven Poul Henningsen var han tålmodig nok til at sige det samme igen og igen – og snedig nok til at vente til tiden var moden og folk hørte efter. Det var en kreativ kulturradikalisme – nogle vil sige listig.

»Brug fantasien og leg, i solskin og frihed, så er livet dejligt som en drøm,« skrev han 1936 i jazzoratoriet *Livet er en drøm*. Hans kongstanke var at forene krop og sjæl, fornuft og sanser, at appellere til den enkeltes evner og »skabende selvvirksomhed« (som han citerede Poul Martin Møller), at gøre folk til herrer over deres eget liv og historien – i stedet for at synke ned i passivitet og pessimisme. Programmet var kunst og forskning for menneskets skyld som vej til glæde, menneske- og samfundsindsigt. Deraf hans polemik mod diverse modernister og strukturalister.

Han havde sine hvide pletter. Nogle stejlede når han satte tingene på spidsen: »Til helvede med Hindemith – gi' mig Count Basie!« En yngre, mindre bly kulturradikalisme mente at han – og hans generation – ikke drev programmet om sjæl og krop konsekvent igennem, og han havde det med al »metafysik« – incl. C. G. Jungs psykologi – som H. C. Andersens Store Claus havde det med degne. Det nærmeste den stædige præstesøn kom til sit eget religiøse instinkt var »When the Saints Go Marchin' In«. Men han var udogmatisk tolerant, og han blev elsket fordi det swingede omkring ham af kunsthøjde, engagement og humor. Selv når bølgerne gik højt på Hindsgavl Slot fandt man ham om aftenen ved flyglet, hvor han spillede firhændigt med konservative modstandere, og der gik frasagn om hans indsats ved Det danske Akademis møder – og fester.

Manden der skrev »Man sku' vær' sit eget livs direktør« fandt selv melodien som et helt og sjældent musiksk menneske, længe før begrebet holisme kom på mode (det fandt heller ikke nåde for hans skepsis). Det gjorde ham altsammen til en kulturradikal centralfigur, uundværlig i den kulturelle og pædagogiske debat, til en stærk *personlig* inspiration og til en pioner i sit fag, også ved at åbne det udad. Flere generationer af musik- og litteraturfolk, pædagoger, kulturformidlere og aktive sjæle i mange fag blev præget for livet af denne humanist i alle ordets betydninger, der legemliggjorde det bedste af arven fra 30'erne.

Ved 70-årsdagen blev han hyldet med festskriftet *Litteratur og samfund i mellemkrigstiden* (red. af Carl Erik Bay og John Chr. Jørgensen, 1979) som manden bag »litteratursociologiens endelige institutionalisering i Danmark omkring 1970« (s. 31), og ved hans afgang blev professoratet defineret som »nordisk litteratur med særligt henblik på litteratursociologi«. Men hans interessefelt – og dermed arven fra ham – omfatter både verdenslitteraturen og de fleste af kunstarterne. Alt i alt vil han nok vise sig at være en af århundredets frodigste kulturkritikere i traditionen fra Brandes og Poul Henningsen – og måske den mest indflydelsesrige litteraturforsker i generationen efter Paul V. Rubow. Hans krydsning af anvendt videnskab og kunstnerisk praksis vil fortsat kunne være en modgift når kulturvidenskaberne truer med at sande til i formalisme. Netop fordi *hverdagens musik* drev værket.

En varm augustdag 1991 blev det så bluestid for den gamle jazzleser selv. Han bør mindes med en dansk blues: om fantasi og leg, i solskin og frihed – som Thøger Larsens:

Danmark, nu blunder den lyse Nat
 bagved din Seng, naar du sover.
 Gøgen kukker i Skov og Krat,
 Vesterhavet og Kattegat
 synger, imens det dugger,
 sagte som Sang ved Vugger.

Pigernes Latter og lyse Haar,
 Leg, som faar aldrig Ende,
 Øjnene blaa som Vand i Vaar –
 mildt om et evigt Danmark spaar,
 Sol over grønne Sletter,
 Lykke og lyse Nætter.

Hans Hertel

Den danske digter Hans Hertel (1875-1957) er kendt for sine digte om naturen og livet. I disse vers beskriver han et idyllisk billede af Danmark med lyse nat, skov og krat, og den vesterhavets og kattegats syngende lugt. Digteren berører også temaer som evigt Danmark, sol over grønne sletter, og lykke og lyse nætter. Hans digte er præget af en blid og melankolsk tone, og de er ofte inspireret af den danske natur og kultur. Hertels digte er blevet populære og er stadig kendte og elskede af mange danskere. Hans digte er også blevet brugt i forskellige sammenhænge, herunder i bøger og på tv. Hans digte er et godt eksempel på den danske digtekunst og dens evige evighed.

Hans Hertel's poetry is a beautiful reflection of the Danish landscape and the human experience. His verses capture the essence of a peaceful, idyllic life in a rural setting, where the sun sets over green fields and the night is filled with the soft sounds of nature. The poet's use of simple, yet evocative language creates a sense of timelessness and tranquility. His work is a testament to the power of nature and the human spirit, and it continues to inspire and move readers to this day. Hertel's poetry is a true gem of the Danish literary tradition, and it is a pleasure to read and appreciate his work.

Arne Noe-Nygaard

30. juli 1908 – 3. juni 1991



Arne Noe-Nygaard blev født i Ribe den 30. juli 1908 som søn af Søren Noe-Nygaard og Ingrid Adelaide Sophie Noe-Nygaard (født Iversen). Han opvoksende tæt ved den daværende grænse i et hjem præget af dansk nationalt sindelag, og dette kom til at sætte sit præg på ham. Allerede i skolen viste han stor interesse for naturen, og efter afsluttet sproglig studentereksamen ved Århus Katedralskole rejste han i 1927 til København, hvor han begyndte at studere geologi under professor O. B. Bøggild. Professor Bøggild var en indesluttet personlighed, og det blev hurtigt klart for Noe-Nygaard, at han også måtte søge viden uden for København. Som student deltog han i Lauge Koch's Østgrønlandsekspeditioner i 1929 og 1930, og han oplevede at overvintre i vinteren 1931-1932 under treårs-ekspeditionen 1931-1934. Dette gav Arne Noe-Nygaard en førstestages uddannelse i arktisk feltgeologi, og det skabte hos ham en varig interesse for geologien i den nordatlantiske region; samtidig lærte han en række fremtrædende svenske geologer, som deltog i ekspeditionen, at kende, ikke mindst professor H. G. Backlund. I 1931 rejste Noe-Nygaard til Stockholm, hvor han studerede petrografi under professor P. Quensel, og efter hjemkomsten afsluttede han sin magisterkonferens i København i 1933. De efterfølgende to år studerede han petrologi under professor Backlund i Uppsala, og herunder stiftede han bekendtskab med en række unge geologer fra de nordiske lande. Tid til det muntre studentertliv blev der også. Noe-Nygaard fortalte tit om, hvorledes han var blevet anholdt og siden

idømt en bøde for med høj røst at have sunget »Herre min gud« i den klare nat på offentligt sted i Uppsala, efter indtagelsen af rigelige mængder af punch.

I 1937 forsvarede Arne Noe-Nygaard sin disputats om »Die palaeozoischen Eruptivgesteine von Canning Land« (i Østgrønland) ved Københavns Universitet. Disputatsen repræsenterer hovedresultaterne af hans feltarbejde i Østgrønland.

Efter flere års bekendtskab giftede han sig i 1938 med den unge zoolog dr.phil. Ellinor Bro Larsen, som to år forinden havde disputeret på et arbejde om tunnelgravende biller fra Skallingen. Sammen fik de tre børn (Nanna, Karsten og Bodil), og det blev et langt og lykkeligt ægteskab præget af begge ægtefællers levende interesse for naturen.

I 1936 deltog Noe-Nygaard for første gang i en ekspedition til Island under ledelse af naturgeografen dr.phil. Niels Nielsen. Under arbejdet på Vatnajökull gjorde Noe-Nygaard en række helt nye iagttagelser af samspillet mellem vulkanske og glaciologiske processer, og resultatet blev hans berømteste afhandling, det banebrydende værk: »Subglacial volcanic activity in ancient and recent times«. Som ekspeditionsdeltager mødte han en ung islænding, den senere så berømte vulkanolog Sigurdur Thorarinsson, med hvem han knyttede et livslangt venskab, der blev til stor gavn for det geologiske samarbejde mellem Island og Danmark.

Fra 1938 til 1942 var Arne Noe-Nygaard ansat ved Danmarks geologiske Undersøgelse (DGU), hvor han

i 1940 blev afdelingsgeolog. Under sin ansættelse fik han mulighed for at begynde en undersøgelse af Færøernes plateaubasalter fra Tertiærtiden.

I 1939 deltog Noe-Nygaard i en ekspedition til den tertiære vulkanprovins i Vestgrønland under ledelse af docent Alfred Rosenkrantz, og dette resulterede i flere afhandlinger. Men selv feltarbejdet blev brat stoppet af den anden verdenskrig, der på så mange måder kom til at præge Noe-Nygaards liv.

I 1942 blev Arne Noe-Nygaard i en alder af 34 år efter professorskonkurrence udnævnt til professor i mineralogi ved Mineralogisk Museum ved Københavns Universitet.

Et stort ansvar og en ganske tung pligtbyrde hvilede på landets eneste professor i geologi; museet var blevet administrativt forsømt af forgængeren, og enklere blev det ikke af, at landet var besat af tyskerne. Som danskindet vestjyde følte Noe-Nygaard det som sin pligt at gå ind i aktivt modstandsarbejde, og i de følgende år kunne man finde museets professor med hammer og kortmappe undersøge geologiske formationer påfaldende nær militære anlæg, eller han kunne mødes i kloakledningen nær Shell-huset i København optaget af at tappe en telegrafledning til Norge. Han kunne også mødes i Finansministeriet, når han modtog illegale indbetalinger til modstandsfolk og deres pårørende, ligesom han var aktiv i organiseringen af flugtruter til Sverige. I efteråret 1943 var han medlem af Danmarks Frihedsråd, ligesom han sad i Frit Danmarks hovedledelse fra 1943 til 1946. Til sidst fattede tyskerne mistanke til den lille firskårne mand med alpehuen, og fra sommeren 1944 måtte han »gå under jorden«, men han sås ofte klædt i kedeldragt på Mineralogisk Museum, for mikroskopien skulle jo ikke helt forsømmes.

Efter krigen var der meget at gøre for fagets professor, og i perioder nåede han op på 28 ugentlige undervisningstimer, der omfattede stort set hele geologien. Hertil kom så posten som museets bestyrer og en stadig vigtigere deltagelse i udvalg og kommissioner.

Hvor de fleste professorer nok var segnet under denne byrde, lykkedes det Arne Noe-Nygaard at starte et vigtigt opbygningsarbejde for geologien. Her kom det ham til gode, at han som illegal havde lært mange indflydelsesrige personer at kende inden for mange grene af samfundet, og at han altid havde efterladt indtrykket af en begavet, modig og helt igennem hæderlig mand. Noe-Nygaard har selv beskrevet sin arbejdsmåde med ordene: »Fremgangsmåden i det daglige var enkel og bestod i uddelegering af opgaver og ansvar for helheden til den, der i det enkelte tilfælde måtte anses for at være den bedst egnede til at løse dem«.

I 1945 gik han sammen med professor Rosenkrantz fra Danmarks tekniske Højskole i forhandling med Grønlands Styrelse og regeringen om at skabe Grønlands geologiske Undersøgelse (GGU), og allerede i forsommeren 1946 kunne man med en særbevilling i

ryggen sende i alt 24 personer på ekspeditioner til flere steder i Grønland. I de følgende 20 år, indtil GGU i 1966 blev et selvstændigt direktorat under Grønlandsministeriet, støttede Noe-Nygaard bestandigt den fremvoksende undersøgelse, der efterhånden kom under praktisk og administrativ ledelse af hans elev, K. Ellitsgaard-Rasmussen. Men der skulle mere end penge til at opbygge en dansk forskning i grundfjeldet, der udgør en stor del af Grønland. Viden måtte tilvejebringes inden for en lang række andre forskningsfelter, og det skulle være dansk viden. Arne Noe-Nygaard valgte derfor at sætte sine egne videnskabelige interesser for vulkaner og basalter i baggrunden for at kunne lede en større indsats i Vestgrønland. Den internationalt anerkendte norske petrolog Hans Ramberg blev for en tid hentet til Danmark, og sammen med Noe-Nygaard gennemførte han en vigtig rekognosceringskortlægning af det vestgrønlandske grundfjeld. Med i sit grønlandsarbejde havde Noe-Nygaard sine bedste studenter. Et centralt træk i hans virke som universitetslærer var, at han satte stor pris på at se sine elever vokse i frihed. Når den unge student blev stillet over for at skulle foretage en geologisk undersøgelse, ventede professoren på at se, om der nu kom gode ideer frem. Hvis ideerne var gode, blev de støttet varmt på enhver måde. Hvis de var mindre gode, blev der ikke sagt nej, men sagen blev grundigt gennemdrøftet. Men hvis studenten i stedet bad professoren om ideer, ja så følte Noe-Nygaard slet ingen begejstring. En sådan udvælgelse af studenter og unge geologer tager tid og er effektiv i perioder med langsom vækst, og i perioden 1945-1960 virkede den fint; men i perioden 1960-1975, præget af universitetets alt for hurtige vækst, fik Noe-Nygaards udvælgelse ikke tid til at virke, og han var på sine ældre dage ikke tilfreds med nogle af sine valg fra den hektiske tid.

Dog, i den tidlige periode efter krigen gik det fint. Noe-Nygaard skaffede sine bedste studenter ophold ved udenlandske universiteter og prøvede så godt som muligt at udfylde sit fag. Med væksten i staben mindskedes Noe-Nygaards undervisningsbyrde efterhånden, men han lagde stor vægt på at kunne præsentere sit geologiske verdensbillede for hver ny årgang af studenter. Det gjorde han dels ved at holde forelæsninger og ved at skrive sin bog: »Geologi: Processer og materialer« fra 1955. Hans forelæsninger var ikke uden grund meget velbesøgte, for de var noget ganske særligt. Med en fin sproglig beherskelse forsøgte han at videregive sin egen glæde ved naturen, og mange af de geologiske eksempler stammede naturligvis fra hans feltarbejde og de mange rejser. Og stemmen fik en særlig glød, når han forelæste om vulkaner og deres produkter.

I løbet af 1950'erne kunne Noe-Nygaard atter begynde at bruge mere tid på udforskningen af de nordatlantiske vulkanprovinser, og plateaubasaltområdernes historie og opbygning optog ham meget. Særlig

Færøerne kom til at nyde godt af hans indsats, og sammen med sin tidligere elev og gode ven, den senere statsgeolog ved DGU, Jóannes Rasmussen kortlagde han igennem mange år Færøernes basalter og skrev adskillige afhandlinger om deres geologi og petrologi. I 1969 udkom deres fælles hovedværk, det geologiske kort med beskrivelse af Færøernes prækvartær.

Som et tegn på fremgangen i dansk geologi var Danmark værtsland for den 21. internationale geologkongres i 1960, og her havde Noe-Nygaard brug for hele sit store organisationstalant.

I begyndelsen af 1960'erne udtalte Arne Noe-Nygaard, at nu fortjente han »ten jolly good years«, hvor han kunne forske for alvor; han tillod sig at få studenter inden for sit eget forskningsfelt og startede projekter, udover på Færøerne også på Island og i Øst- og Vestgrønland. Det blev hans sidste generation af elever, og det var ham til stor glæde, at han nåede at se tre disputater forsvaret indenfor sit felt.

I denne periode gjorde han sammen med nordiske kolleger en betydelig indsats for at styrke det nordiske samarbejde inden for geologien, og i 1964 oprettedes under Nordisk Ministerråd »de nordiske geoøkskursioner til Island«, og siden som kronen på værket i 1973 Nordisk vulkanologisk Institut i Reykjavik, med Noe-Nygaard som styrelsesformand gennem en årrække.

I 1963 fraflyttede familien Noe-Nygaard tjenesteboligen på Mineralogisk Museum for velfortjent at kunne rykke ind i Videnskabernes Selskabs æresbolig »Lundehave« ved Helsingør. Med flyttede en stor bestand af både sten, planter, dyr, fisk og insekter. Dette store hjem så fuldt af natur og kultur stillede han siden gerne til rådighed for særlige geologiske repræsentative formål.

I 1967 fratrådte Arne Noe-Nygaard som bestyrer for de samlede geologiske institutioner ved Københavns Universitet, men fortsatte som bestyrer for Mineralogisk Museum. Da han jo aldrig havde været egentlig mineralog, fratrådte han i 1970 efter eget ønske sit oprindelige professorat for at blive professor i dynamisk geologi. Endelig kunne Noe-Nygaard i 1977 fratræde efter 35 år på posten som bestyrer for det nu omdøbte Geologisk Museum. Den post fratrådte han gerne, for han var ikke en særlig begejstret tilhænger af universitetets styrelseslov, der for ham forhøjede ansvar og ikke tilgodeså de særligt talentfulde.

I 1978 gik han på pension som 70-årig. Ved sin pensionering ophørte Noe-Nygaard stort set med selv at udforske den nordatlantiske basaltprovins, men da det i begyndelsen af 1980'erne blev muligt at gennemføre en dybdeboring på Færøerne, deltog han aktivt i styringsgruppen. Hans store interesse for vulkanerne ophørte aldrig, og han sagde pænt farvel med en fin populær bog: »Vulkaner«, tilegnet ungdommen.

Herefter startede han så med at kombinere sin store kulturelle interesse med sin glæde ved sten. Ofte kørt af pensioneret kemiker ved Geologisk Museum, Me Mouritzen, drog Noe-Nygaard på feltarbejde til de jyske stenkirker, og han interesserede sig både for stene og den måde forfædrene havde behandlet dem på. Resultatet var den fine bog »Kirkekvader og kløvet kamp« fra 1985 samt adskillige artikler. Han fik også tid til at skrive om museets og dansk geologis historie, men med tiden blev han lidt ked af alle de mange nekrologer han måtte skrive.

I 1983 døde hans Ellinor efter lang tids sygdom, og det var et knusende slag, som det var svært at komme over; men belært af sine børn om, at nu ville de ikke også miste deres far, rettede han sig op, og snart sad han atter ved sit skrivebord, hvis han da ikke var på vulkantor til Santorini, i Arizonas ørken eller på besøg i sit kære Østgrønland.

Ved hans død omfattede forfatterskabet ca. 180 artikler og bøger om geologiske emner.

Arne Noe-Nygaard var i sin tid medlem af talrige udvalg og bestyrelser. Selv lagde han nok mest vægt på sine poster i Carlsbergfondets direktion (1963-1980), i Nordisk vulkanologisk Institut (1973-1979), samt i Dansk-islandsk Fond (1946-1979).

Han var medlem af talrige videnskabelige selskaber i mange lande.

Han modtog adskillige ordener (K., FM.2*) og mange hædersbevisninger. Mest glædede han sig nok over den sidste han modtog, Friedmann Foundations Reward, i 1984, som påskønnelse for sin forskning og for sin store humanitære indsats for de danske jøder i oktober-november 1943.

Arne Noe-Nygaard fremstår for eftertiden helt ubestrideligt som den, der har betydet mest for dansk geologi. Hans bemærkelsesværdige livsværk skyldes ikke kun, at han var et højt begavet og kreativt menneske med vidtforgrenede interesser. Han var også metodisk, flittig og en betydelig organisator. Han var en stærk og modig mand, som fulgte sin samvittighed, også når det gjorde ondt eller kunne koste alt. Han kunne ikke fordrage opportuniste og stillede ganske hårde krav til sine nærmeste, for evner forpligter. Skal man trods alt nævne fejl, var det nok, at han vanskeligt sagde nej til den, der så gerne ville, men ikke rigtig kunne. Men den lille fejl udsprang af, at han var så venligt og varmt et menneske.

Man kunne passende slutte med hans egne ord om sit livsværk (fra Københavns Universitet 1979-1979, Bd. 8, s. 347), »Alt i alt må jeg vel som vestjyde mene, at det nok kunne være gået værre«.

Vi er mange, der savner ham.

Asger Ken Pedersen

Niels Ove Roy-Poulsen

16. april 1926 – 19. juni 1991

*(Polfoto. Foto: Jacob Maarbjerg)*

Afdelingsleder ved cyklotronen på Niels Bohr Institutet Niels Ove Roy-Poulsen er født 16.4. 1926 i Ålborg. Han fik magisterkonferens i fysik ved Københavns Universitet i 1951 og blev derefter straks knyttet til arbejdet ved cyklotronen. Netop i dette år blev denne flyttet til et nyt stort kælderrum fjernt fra instituttets øvrige bygninger, og dette rum var forsynet med metertykke mure fyldt med en særlig bor-holdig beton til afskærmning mod neutron- og gammastråling. Rette sagt, den store elektromagnet med tilhørende motordynamo og forskellige transformere o.lign. flyttedes. Men man benyttede lejligheden til en gennemgribende ombygning af sender- og duantsystem og det meste af hjælpeapparatet. NORP's gå-på-mod, snilde og praktiske sans kom til rig udfoldelse ved nykonstruktionen, og han har på mange områder sat sit præg på cyklotronen. Dette gælder også mange senere ændringer og tilføjelser til maskinen. Af stor betydning var udviklingen af en α -ionkilde, således at cyklotronen i 1956, som noget på det tidspunkt ret enestående, havde en α -stråle med en energi på 20 MeV. Samme år lykkedes det os efter nogle måneders arbejde at få en lille brøkdelen af denne stråle trukket ud af maskinen. NORP var den skabende kraft ved konstruktionen af en kvadrupolmagnet, som kunne drejes og skubbes, så man let kunne finde dens optimale stilling. For at kunne udnytte α -strålen til kernefysiske undersøgelser var det ønskeligt at bøjede den og sende den gennem et hul i afskærmningsmuren til et naborum med ringe baggrundsstråling og samtidig udvæl-

ge en del af strålen med en væsentlig mindre energispredning. Ved konstruktionen af den hertil anvendte analysemagnet ydede NORP også væsentlige bidrag, men vi havde stor gavn af den erfaring, som medbragtes af den amerikanske fysiker H.W. Fulbright, der var gæst hos os i et år. Sammen med ham udførtes målinger over spredning af 20 MeV α -partikler fra en række stoffer, og dette var begyndelsen til flere års kernefysiske undersøgelser med anvendelse af denne α -stråle. NORP var medforfatter til et par publikationer vedrørende α -spredning. Desuden var han yderst hjælpsom ved en række studier over (α, p) reaktioner, over Coulomb excitation, over sønderdeling af neon med α -partikler, og flere. Han var medforfatter til arbejder over rækkevidde målinger af rekyl-ioner fra α -reaktioner og af 50 keV ioner fra isotopseparatoren.

I 1966 ændrede NORP hele arrangementet med den ydre stråle. I stedet for den hidtidige kilemagnet opstilledes en ny analysemagnet, som havde cirkulære, planparallelle polplader, og i stedet for det ene strålerør anbragtes nu fire rør, som alle førtes til afskærmede rum uden for beskyttelsesmuren. Man kunne så have fire forskellige opstillinger stående og efter behag sende strålen til enhver af dem ved at vælge magnetstrømmen korrekt. Passende anbragte sluser muliggjorde, at en opstilling kunne ændres uden at de andre generedes, og at ind imellem kunne cyklotronen anvendes til isotopproduktion, idet targets kunne bestråles internt med den fulde stråle eller i kamre anbragt på den ydre stråles vej.

NORP var altid meget imødekommende overfor de mange »kunder«, som gennem årene har fået udført bestrålinger ved cyklotronen, hvad enten det drejede sig om folk på instituttet, fx ved β -spektrografen, eller folk udefra, fx fra Zoofysiologisk Institut, eller fra udlandet. I tidens løb er mere end 80 stoffer blevet bestrålet, og har der været problemer, har NORP altid været stærkt interesseret i at løse dem, og han gik ikke af vejen for selv ret omfattende forsøg på at finde den for tilfældet bedst egnede metode. Fx har cyklotronen leveret F-18 til H. Bohr på Rigshospitalet til knogleundersøgelser. I den ydre stråle anbragtes en glasflaske, eller senere et rustfrit stålkammer, fyldt med neon til fire atmosfæres tryk. Gennem et aluminiumsfolie sendtes en deutronstråle ind i gassen. Det derved dannede F-18 sætter sig på væggen og kan efter bestrålingen skylles ud med vand tilsat en anelse NaF. Igennem flere år leveredes F-18 til forskellige læger på Rigshospitalet; ialt mere end 250 leverancer.

Da det blev klart, at cyklotroner ikke længere kunne konkurrere med tandem Van de Graaff-acceleratorer til kernefysiske undersøgelser, gik cyklotrongruppen under NORP's ledelse mere og mere over til at fremstille radioaktive isotoper til medicinsk brug, og i de senere år er dette foregået på en betalingsbasis, således at indtægterne fra isotopproduktionen har kunnet afholde udgifterne til cyklotronens drift og til den kemisk-farmaceutiske efterbehandling af de bestrålede targets.

Cyklotronen har også i udstrakt grad været anvendt til studenterundervisning, både for specialestuderende og for 1. dels studerende. Denne undervisning har haft NORP's store interesse, lige som han har været en entusiastisk underviser ved de »store øvelser« for 2. dels studerende fra flere universiteter i Danmark. Endvidere har han afholdt veltillirettede kurser i radioaktivitetsmålinger og over elektroniske metoder. Han har også taget initiativ til fremstilling af radioaktive kilder til brug i gymnasier og seminarier, fx Cd-109 fremstillet med cyklotronen.

Siden 1978 har NORP deltaget i et nært samarbejde vedrørende meteoritstudier mellem cyklotrongruppen og møssbauergruppen på Fysisk Laboratorium, H. C.

Ørsted Institutet. I den forbindelse har han været initiativtager til opbygningen af flere møssbauerspektrometre, såvel konventionelle transmissionsspektrometre som refleksionsspektrometre. NORP og medarbejdere, heriblandt mange specialestuderende, har bidraget til adskillige artikler, hvor møssbauerstudier har været anvendt til undersøgelser af meteoritter. I den senere tid har interessen især koncentreret sig om studiet af formodede Mars-meteoritter og andre undersøgelser, der kan have betydning ved landsætning af et møssbauerspektrometer på Mars.

NORP's organisatoriske talent har medført, at han har været et virksomt medlem af, og ofte formand for, en lang række interne udvalg på NBI. Han var formand for og daglig leder af sikkerhedsudvalget, som sørger for kontrol af radioaktive doser til medarbejdere, af brand- og ulykkesudstyr, af kemikalieaffald, mm. Han var formand for udvalget for rundvisninger for gymnasie- og seminarieklasser og udvalget for »Åbent hus«. Han var medlem af bygningsudvalg og undervisningsudvalg o.fl. Han har i nogle år været et konstruktivt medlem af bestyrelsen for NBI; her har han fx været aktiv ved udskiftningen af telefoncentralen.

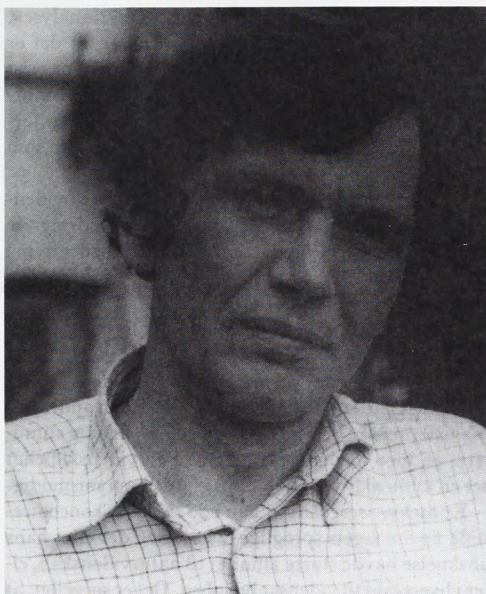
Også uden for instituttet har han været meget virksom, og han havde mange kontakter. Efter sin indkaldelse til militæret havde han nær tilknytning til Forsvarets Forskningsråd. Igennem en årrække var han meget stærkt interesseret i fagforeningsarbejde og han var således medlem af, og periodevis formand for bestyrelsen af Dansk Magisterforening. Han var også medlem af AC's bestyrelse og formand for AC's tjenestemandsudvalg og for AC's udvalg for Højere Uddannelse og Forskning. Han spillede endvidere en rolle ved dannelsen af Universitetslærerforeningen i 1985.

Roy-Poulsen var en god mand at konsultere om praktiske faglige spørgsmål. Han var venlig og imødekommende og var altid parat til at foretage undersøgelser af problemer, som han ikke umiddelbart kunne svare på. Hans pludselige død 19.6. 1991 efter en hjerneblødning var et stort tab for hans venner og for Niels Bohr Institutet.

N. O. Lassen

Arne Schnack

29. oktober 1942 – 15. december 1991



Docent, dr.phil. Arne Schnack, der var lektor ved Romansk Institut, døde af kræft efter en relativ kort, men meget smertefuld sygdomsperiode, som han udstod med den disciplin og det klarsyn, der altid havde været karakteristisk for ham også i hans faglige virksomhed.

Arne Schnack tog embedseksamen i fransk og dansk ved Københavns Universitet i 1968 og blev straks ansat som amanuensis i fransk ved Romansk Institut. I 1973 erhvervede han guldmedalje for sin besvarelse af universitetets prisopgave i romansk filologi: »En vurdering af sprogteoretisk og sprogbeskrivende metodiks anvendelse i moderne litteraturforskning inden for et eller flere af de romanske sprogområder«. Afhandlingen gennemgik mere specielt den strukturalistiske litteraturforskning i Frankrig, og den demonstrerede beherskelse af såvel lingvistiske som litteraturvidenskabelige problemer.

Arne Schnack havde skrevet sit speciale om litteratur, men som det viste sig i prisopgaven, og siden kom til udtryk i hans forskning, var han også optaget af fagets lingvistiske dimension, hvilket er naturligt nok, når man betænker hans fornemme strukturalistiske skoling. Arne Schnack betragtede sig gerne som elev af professor Knud Tøgeby og interesserede sig generøst som han for alle aspekter af fransk, såvel de sproglige som de litterære, men modsat mesteren lagde han tyngdepunktet for sit engagement i litteraturen.

Imidlertid blev det undervisning i grammatik og

oversættelse, der kom til at præge hans karrieres sidste år. Herom vidner bl.a. publikationen fra 1990: *Problemtyper ved oversættelse fransk-dansk*.

Inden for det litterære område fordeler Arne Schnacks indsats sig på to interesser, hvoraf den ene er klart litteraturteoretisk, mens den anden snarere er tematisk tolkende.

På den ene side publicerede Arne Schnack både egentlige lærebøger og mindre, diskuterende afhandlinger om litteraturanalyse og -teori. Efter en forstudie i 1975, *Fri os fra tekstbeskrivelsen*, skulle bogen fra 1981, *Tekstanalyse og teori*, blive skelsættende for hans virksomhed.

På den anden side var det, startende med lærebogen fra 1975: *Introduktion til fransk kærlighedspoesi*, tolkningen af kærlighedstemaet, der lå ham på hjerte. I disputatsen fra 1979, *Animaux et paysages dans la description des personnages romanesques (1800-1845)*, var emnet det dualistiske menneskesyn og kærlighedsskildringen gennem dyre- og landskabsbilleder i den romantiske periodes litteratur. Disputatsen blev 1984 fulgt op af en mindre, bredt formidlende bog, *Den umulige kærlighed. Studier i franske romantikere*, der havde et stærkt personligt præg. Ligesom *Tekstanalyse og teori* inden for det litteraturvidenskabelige område blev denne bog nu på et mere personligt niveau Arne Schnacks afsked med en faglig beskæftigelse, der ellers havde været til så stor glæde og inspiration både for ham selv, hans studerende og hans kolleger.

I *Tekstanalyse og teori* foretages med hans egne ord »et

opgør med forestillingen om immanent tekstanalyse«. Det nye synspunkt, der trænger sig på er, at det er læserens egne, subjektive spørgsmål og mere præcist det individuelle, eksistentielle *formål* med litteraturlæsning, der styrer den litterære analyse. Bogen forholder sig explicit og positivt til hermeneutikere som Hirsch, Gadamer og Ricoeur.

Den samme kredsen omkring formålet med videnskabelig og pædagogisk beskæftigelse, nu vedrørende specielt tekster med kærlighed som tema, træder frem i den erklæret åbne og spørgende konklusion på *Den umulige kærlighed*.

Arne Schnack var i disse år kommet frem til en meget relativistisk, for ikke at sige nihilistisk, vurdering af objektivitetskriterier og muligheder for videnskabelig gyldighed i litterær beskæftigelse. Dette kan andre humanister måske leve med, eller ligefrem føle sig stimuleret af, men for ham var erkendelsen videnskabeligt set en kilde til frustration, som gjorde ham mismodig.

Konsekvensen blev, at han i de sidste år koncentrede sig om fagets sproglige discipliner, der efter hans anskuelse havde større affinitet til naturvidenskab, eller i hvert fald til videnskabelighed. Det er sørgeligt, at Arne Schnack ikke kom til at nyde godt af den nytænkning og omvurdering, der foregår inden for flere naturvidenskabelige fag i disse år.

For sine kolleger vil Arne Schnack nu stå som et eksempel og som en inspirator med hensyn til kritisk, faglig refleksion. Det er på sin plads at tilføje, at han

altid var med, når lærerne samledes for at diskutere instituttets forskningsprojekter og -resultater, således især ved de regelmæssige møder (»post-seminarer«), hvor han utrættelig bidrog med interessante og relevante, skarpsindige indlæg, uanset hvad der var mødets tema.

Det var typisk for Arne Schnack, at han flere gange publicerede afhandlinger i samarbejde med kolleger fra instituttet (med Harald Gettrup, Michael Herslund, Hans Peter Lund, John Pedersen, Steen Jansen). Også i det praktiske liv på Romansk Institut var han en samlande og skabende faktor, som litterær redaktør af tidsskriftet *Revue Romane*, som studienævnets formand i flere perioder og som institutbestyrer. – Han var elsket af sine studerende, ligegyldigt hvad han underviste i.

Arne Schnack havde et stort behov for umiddelbar påskønnelse og sympati i sin nære kreds, Romansk Institut, og her gav han selv mere end de fleste. Han stræbte ikke efter at gøre sig gældende i det internationale miljø, og derfor ville det være forkert at kalde ham ambitiøs, således som hans alsidige og energiske forskningsvirksomhed måske kunne forlede til. Tværtimod var han et ydmygt og beskedent menneske, hvilket viste sig i hans stadige behov for kollegernes agtelse og i hans helt specielle, selvironiske og sarkastiske humor, som de der holdt af ham vil mindes med smerte.

Jonna Kjer